

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Postoje soudců k projektu Lidé místo zdí

Diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Veselá

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

Datum odevzdání: 17. 8. 2011

2011

Abstract

The diploma thesis titled Judges' attitude toward the project "People replacing the walls" is mainly concerning juvenile delinquency ending in custody, its alternatives, and it also introduces German company's project EJF Lazarus, that could become another effective alternation of the custody institution also in the Czech Republic.

The goal of the diploma thesis is to make a survey of the judges' attitude toward juvenile delinquency that ends in custody. The thesis is also aimed to find out more about awareness of Czech judges who work mainly on juvenile justice of the project of the German company EJF Lazarus Menschen statt Mauern/People replacing the walls, as well as to make a survey of attitudes that judges have toward the project and if they would appreciate foundation of similar institution in the Czech Republic.

There was used qualitative research in the diploma thesis. To collect the data there were used the interview method and the technique of semi-structured interview. The research group consisted of 10 judges (5 females and 5 males) who were engaged in justice concerning matters of juveniles at the county and region courts in Prague, Central, and South Bohemia.

The goals of the thesis were accomplished. Investigation results showed that judges' awareness of the project "People replacing the walls" is minimal. After the judges had learnt more about the key idea and contents of the project, they rated it positively unlike present modification of custody institution for young offenders. The diploma thesis is concerning also alternative arrangements replacing the custody that also have their imperfections. The implementation of Czech version of the project "People replacing the walls" could help to remove some of these shortages.

The contribution of the thesis lies in the survey that provides the view of judges' opinion on juvenile delinquency ending in custody and on the project

People replacing the walls. The diploma thesis also helps to enlarge it. To implement the Czech version of the project People replacing the walls, I would recommend carrying on with informing the judges about the project. Additionally, I would recommend finding out what attitudes toward the project keep various educational institutions and determining what are the conditions under which would be possible to implement the philosophy of the project People replacing the walls in there.

Abstrakt

Diplomová práce na téma Postoje soudců k projektu Lidé místo zdí se zabývá hlavně vazebním řešením delikvence mládeže, jeho alternativami a seznamuje s projektem německé společnosti Evangelisches Jugend- und Fürsorgerwerk (dále jen EJF) Lazarus, který by se mohl stát další účinnou alternativou vazby i v České republice.

Cílem diplomové práce je zmapovat postoje soudců k vazebnímu řešení delikvence mládeže. Dále zjistit jaká je informovanost českých soudců zabývajících se soudnictvím mládeže o projektu Německé společnosti EJF Lazarus Menschen statt Mauern/Lidé místo zdí, zmapovat jaké postoje k danému projektu zauímají a zda by uvítali vznik podobného zařízení i v České republice.

V diplomové práci byl proveden kvalitativní výzkum. Pro sběr dat byla zvolena metoda dotazování a technika polostandardizovaného rozhovoru. Výzkumný soubor tvořilo 10 soudců (5 mužů a 5 žen) zabývajících se soudnictvím ve věcech mládeže u okresních a krajských soudů v Praze, Středočeském a Jihočeském kraji.

Z výzkumu vyplynulo, že povědomí českých soudců o projektu Lidé místo zdí je minimální. Po seznámení s hlavní myšlenkou a náplní projektu, ho soudci hodnotili kladně, na rozdíl od současné úpravy vazebního zajištění mladistvých obviněných. Diplomová práce se dotýká i alternativních opatření nahrazujících vazbu, jež mají také své nedostatky. Zavedení české modifikace projektu Lidé místo zdí by mohlo pomoci některé mezery odstranit.

Přínosem práce je zmapování názorů soudců na vazební řešení delikvence mládeže a na projekt Lidé místo zdí. Diplomová práce přispěla i k zvýšení informovanosti. Pro další práci na zavádění české modifikace projektu bych doporučila, dále zvyšovat informovanost soudců. Dále by bylo vhodné zjistit, jaký postoj k projektu zauímají různá výchovná zařízení a ověřit, za jakých podmínek by bylo možné v nich začít pracovat podle filosofie projektu Lidé místo zdí.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma Postoje soudců k projektu Lidé místo zdí vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným stanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 17. 8. 2011

Bc. Kateřina Veselá

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat panu PhDr. Jaroslavu Hálovi za odborné vedení, čas, cenné rady a připomínky při zpracování mé diplomové práce.

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV.....	10
1.1 VAZBA JAKO ZÁVAŽNÝ STRES, JEJÍ NEGATIVNÍ ÚČINKY ZEJMÉNA NA MLADISTVÉHO OBVINĚNÉHO.....	10
1.2 ALTERNATIVY VAZEBNÍHO ŘEŠENÍ DELIKVENCE MLÁDEŽE.....	24
1.2.1 Záruka.....	24
1.2.2 Písemný slib obviněného.....	25
1.2.3 Dohled probačního úředníka.....	25
1.2.4 Peněžitá záruka.....	27
1.2.5 Umístění v péči důvěryhodné osoby.....	28
1.2.6 Neprocesní nástroje.....	29
1.3 NĚMECKÉ Hnutí MENSCHEN STATT MAUERN / LIDÉ MÍSTO ZDÍ.....	30
2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	36
3. METODIKA	37
3.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	37
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU	38
4.1 ROZHOVOR 1.....	38
4.2 ROZHOVOR 2.....	42
4.3 ROZHOVOR 3.....	45
4.4 ROZHOVOR 4.....	48
4.5 ROZHOVOR 5.....	51
4.6 ROZHOVOR 6.....	54
4.7 ROZHOVOR 7.....	59
4.8 ROZHOVOR 8.....	63
4.9 ROZHOVOR 9.....	66
4.10 ROZHOVOR 10.....	69
5. DISKUSE.....	73
6. ZÁVĚR.....	78
7. KLÍČOVÁ SLOVA	80
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
9. PŘÍLOHY	87

ÚVOD

Tématem diplomové práce je problematika vazby mladistvých obviněných. Umístění do vazby je jedním ze způsobů zajištění mladistvého obviněného ze spáchání protiprávního činu. Účelem je zamezit obviněnému v páchání další trestné činnosti, zabránit ovlivňování případných svědků a útěku či skrývání. Umístění do vazby je pro člověka závažný stres, samozřejmě mladiství snášejí tento stres hůře než dospělí. Proto je ve vazebních věznicích, do kterých se umisťují mladiství, přijímán soubor opatření, která mají zmírnit dopady na psychický a fyzický stav mladistvého. Navzdory této snaze se nedaří ve věznicích s obviněnými pracovat a úspěšně je motivovat ke změně chování a životu v zákonnosti. Do práce s dětmi a mladistvými se nezapojuje dostatečné spektrum odborníků a čas strávený ve věznici není plně využit. Během této doby pak na člověka působí hlavně negativní podněty, které ovlivňují jeho další život.

Německé sdružení EJM Lazarus nabízí jako alternativu vazby zapojení do projektu Lidé místo zdí (Menschen statt Mauern). V zařízeních EJM Lazarus s dětmi a mladistvými pracují pečlivě vybrané týmy odborníků, účastníci mají celodenní program zaměřený na přípravu na soudní řízení, rozvoj osobnosti, integraci mladistvých do majoritní společnosti a samostatný beztrestný život.

Dané téma diplomové práce jsem si zvolila, protože si myslím, že kriminalita a delikvence jsou jedny z nejdůležitějších společensky nebezpečných jevů. Delikvence mládeže si dlouhodobě vyžaduje zvýšenou pozornost zaměřenou na efektivní řešení, které zahrnuje jak ochranu společnosti, tak i zacházení s pachateli trestných činů s cílem znovu je začlenit do společnosti. Soudnictví ve věcech mládeže, kam patří i zajišťování mladistvých podezřelých ze spáchání trestného činu, jejich následné odsouzení a náprava ve vězeňských zařízeních prochází postupně změnami a modernizací. Myslím si, že zavedení nového konceptu práce s těmito mladistvými by mohlo být dalším krokem správným směrem k jejímu zefektivnění.

Diplomová práce by měla poskytnout přehled dosavadních poznatků o problematice výkonu vazby mladistvých, možných dopadech na obviněného a dosavadních možnostech alternativních řešení. Dalším cílem je představit projekt Lidé místo zdí a nastínit možnosti jeho zavedení i v České Republice.

Výzkum je zaměřen hlavně na to, zda jsou soudci spokojeni se stávajícími podmínkami vazebního zajištění mládeže, jaký názor mají na projekt Lidé místo zdí a jestli by uvítali zavedení podobného projektu i v našich podmínkách, případně s jakými úpravami. Vzhledem k tomu, že jsem si vědoma časové vytíženosti soudců, zvolila jsem kvalitativní výzkum a osobní kontakt s dotazovanými při jednotlivých rozhovorech. Výsledky výzkumu by mohly být použity jako podklad pro případné zavádění obdoby projektu i v České republice.

1. Současný stav

1.1 Vazba jako závažný stres, její negativní účinky zejména na mladistvého obviněného

Reforma výkonu vazby je v současné době jednou z hlavních priorit Vězeňské služby ČR. Mnozí obvinění se totiž nacházejí v nevyhovujících podmínkách, které jsou často drsnější než trest samotný. Tvrdé podmínky vazby na některých obviněných mohou zanechat negativní společenské následky a způsobit jim psychické trauma (Redakce, 2009b).

Většina nepoučených lidí si myslí, že ve věznicích stačí pouze naplnit základní lidské potřeby jako je strava, hygiena a zdravotní péče. To možná stačilo v 60. letech minulého století. V současné době se vychází z moderní celoevropské vězeňské politiky, která zdůrazňuje otázky lidských práv v systému trestního soudnictví, trestní zákony jednotlivých států kladou důraz na resocializaci a reintegraci (Fuchs, 2010).

Výkon vazby v České republice je upraven zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. V zákoně o výkonu vazby je uplatněn princip presumpce nevinny, což znamená, že na osobu, která se nachází ve výkonu vazby, nemůžeme nahlížet jako na vinnou, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem vyslovena vina (Černíková, 2008). Podle Evropských vězeňských pravidel nesmí být ani režim uplatňovaný u neodsouzených vězňů ovlivněn možností, že mohou být v budoucnu usvědčeni z trestného činu (Rada Evropy, 2006).

Z toho je patrné, že vazba, na rozdíl od trestu odnětí svobody, není a nemůže být trestem, je pouze procesním úkonem zajišťujícím obviněného pro trestní řízení a případný výkon trestu. Vzetí obviněného do vazby je přípustné pouze, pokud jsou splněny podmínky uvedené v trestním řádu (Hála, 2006).

Můžeme ji definovat takto: *„Vazba je institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven*

osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřípustným působením na prameny důkazů nebo pokračovat v trestné činnosti“ (Zeman, 2010, 10s.).

Na základě toho se rozlišují 3 typy vazby. Pokud je u obviněného důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, ukládá se tzv. útečková vazba. Při obavách z ovlivňování svědků či spoluobviněných nebo jiného maření objasňování skutečností pro trestní stíhání se ukládá koluzní vazba. Předstižná vazba má zamezit páchání další trestné činnosti, dokonání trestného činu, o který se pokusil, nebo vykonání trestného činu, který připravoval nebo jím hrozil (Sochůrek, 2007). Dalším důvodem pro rozhodnutí o vzetí do vazby, je to, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že ho spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jinak (Zeman, 2010). Cílem vazby je pouze naplnění výše popsaných důvodů, tím se liší od účelu výkonu trestu odnětí svobody, jehož cílem je resocializace odsouzeného (Mařádek, 2003).

Vazba je oprávněně považována za velmi závažný zásah do základních práv člověka zaručených ústavou. Atributem institutu vazby je dočasná ztráta svobody, další omezení se týká práva na soukromí, shromažďování apod. Proto k vzetí osoby do vazby může dojít z důvodů a za splnění podmínek daných zákonem a jen na základě rozhodnutí soudce (Jelínek, Melicharová, 2004). Obviněný smí být podroben pouze takovým opatřením, která jsou nezbytná pro splnění účelu vazby a dodržování řádu věznice. Nesmí být ponižována jeho lidská důstojnost, nesmí být podrobován žádnému psychickému ani fyzickému nátlaku. Donucovací prostředky a kázeňské tresty se smí použít pouze za podmínek vymezených příslušnými předpisy (Sochůrek, 2007).

Rada Evropy zřídila Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, který prostřednictvím návštěv zjišťuje, jak je zacházeno s osobami zbavenými svobody, s cílem posílit v případě nezbytnosti ochranu těchto osob před mučením a před nelidským či ponižujícím zacházením nebo trestáním. Po každé návštěvě zpracuje zprávu založenou na skutečnostech zjištěných během návštěvy, která bude zahrnovat doporučení, která výbor považuje za nutná, přičemž cílem je v každém případě posílit ochranu osob zbavených svobody (Rada Evropy, 1993).

Obtíže spojené s vazbou spočívají především v tom, že obvinění jsou umístěni v přeplněných vazebních věznicích. V podmínkách celodenního uvěznění bez možnosti zabývat se smysluplnými činnostmi hlavně prací (Hála, 2006). Práci terapeutů, psychologů, vychovatelů a dalších pracovníků na zlepšení socializace klienta omezuje i samotné prostředí, omezený pohyb vězňů, zvláštní režim a řád vazby (Jedlička, 2004).

Touto problematikou se zabývá penitenciální psychohygienu, což je integrující soubor dobře podložených pravidel, rad a doporučení zaměřených na uchování, případně i zlepšení psychického zdraví vězňených osob. Zachování somatického a duševního zdraví osob jak ve výkonu vazby, tak ve výkonu trestu odnětí svobody představuje základní předpoklad pro dosažení cíle zacházení s uvězněnými, což znamená rozvíjení jejich smyslu pro odpovědnost, podporu postojů a dovedností, které zvyšují šanci na život v zákonnosti po propuštění a návrat zpět do společnosti (Hála, 2007).

Zdraví i psychiku člověka značně ovlivňují světelné podmínky. Zde rozhodně nemůže stav v českých věznicích považovat za uspokojivý. Ve věznicích nelze dostatečně zajistit denní přirozené osvětlení. Někde je to způsobené stářím objektů, někde jsou zase při stavebních úpravách cel, chodeb a dalších vězeňských prostor upřednostněna bezpečnostní kritéria. Umělé světlo nedokáže denní světlo zcela nahradit, navíc zdroje umělého světla nejsou vždy optimálně rozmístěny a využívány. Nekvalitní osvětlení vede k námaze očí,

k bolestem hlavy a pocitům celkové únavy. To pak může vést ke vzniku konfliktů. Psychohygienu věnuje pozornost také barevnému ladění interiérů. V českých věznicích převažovala dříve zelená barva, která sama o sobě nemá nepříznivé účinky na lidský organismus, ale ničeho nesmí být příliš. V současné době se preferuje umírněná pestrost barev (Hála, 2006). Vzhledem k stereotypnímu prostředí je potřeba stimulace ve věznicích mnohem méně uspokojovaná. Senzorická deprivace je potom zvláště rizikovým faktorem pro mladistvé obviněné (Vágnerová, 1999).

Další významný stresor v prostředí věznic je hluk. Přitom v hlučném prostředí je obecně zjišťována podrážděnost v interpersonálních vztazích a zvýšená agresivita. Naopak klid a ticho patří k základním požadavkům každého léčebného režimu, tedy i programu zacházení s vězni. Většina vazebních věznic nemá vhodnou polohu, přestože v době jejich vzniku tomu mohlo být jinak, dnes se vězeňské objekty nacházejí blízko rušných ulic a silnic. Stavební práce, opravy a přestavby částí věznic se často odehrávají za provozu, což může neúměrně zvyšovat hluk. Málokdo si uvědomuje, že vězněné osoby nemají možnost z takového prostředí uniknout (Hála, 2006). Další hluk vzniká v souvislosti s přeplňováním jednotlivých cel. Je zcela běžné, že je společně na cele šest i více obviněných, každý z nich může libovolně hovořit, poslouchat rádio, nebo mít jiné hlučné aktivity. U tohoto je nutné podotknout, že hluk nemůže být kompenzací nedostatku vhodných komunikačních prostředků (Fischer, Škoda, 2008).

Co se týká teploty, vlhkosti, prašnosti a cirkulace vzduchu ani tady nejsou podmínky uspokojivé. Situaci na samotných celách zhoršuje fakt, že 90% vězněných osob jsou kuřáci. V zakouřeném prostředí se někteří lidé stávají podrážděnými, zvýšeně unavitelnými, vyskytují se u nich obtíže se soustředěním, případně další poruchy. Vztahy mezi vězni jsou dalším okruhem, kterým se penitenciální psychohygienu zabývá. Projevují se při vzniku a formování vězeňské subkultury s jejími specifickými prvky, jako je skupinová dynamika, pravidla chování, vězeňský argot apod. Dále v kontroverzním procesu

prizonizace, tj. přeměny svobodného člověka ve vězně, ale i při vzniku mimořádných událostí (Hála, 2007).

Negativně může působit i jednotný oděv přidělovaný ve věznicích, z tohoto důvodu neodsouzeným vězňům musí být dovoleno nosit jejich vlastní oděv, pokud je vhodný pro vězeňské podmínky, pokud nemají vlastní oděv, musí být vybaveni ošacením, které nesmí být stejné jako stejnokroje, které nosí odsouzení vězni (Rada Evropy, 2006).

Také dostatečná kvalita stravování je pro vězně důležitým podnětem, který může být startem psychických poruch, onemocnění, nebo i hromadných vězeňských nepokojů (Fischer, Škoda, 2008).

Když se člověk dostane do role obviněného, většinou to změní jeho prožívání, uvažování i chování. Obvinění je pro většinu lidí psychicky zátěžovou situací. Její základní charakteristikou je pocit ohrožení, tento pocit zahrnuje úzkost, nejistotu, strach z budoucnosti. Logickým důsledkem této situace je oživení ochranných reakcí, jejichž charakter je závislý na osobnosti, zkušenostech a aktuálním tělesném i duševním stavu obviněného. To platí hlavně pro ty, kteří se v této situaci ocitají poprvé (Vágnerová, 1999).

Vyšetřovací vazba představuje rizikovou silně zátěžovou situaci. Ve škále, která porovnává zátěžové situace, bývá uvěznění řazeno hodně vysoko, zpravidla za takové události jako jsou úmrtí člena rodiny, rozvod nebo rozvrat rodiny (Vodáčková, 2002).

Samozřejmě má uvěznění větší vliv na dospívajícího než na dospělého. Dospívající ve vězení přijde o většinu vlivů, které potřebuje ke svému dozrání a naopak je vystaven vlivům, které jeho osobnost deformují (Matoušek, Kroftová, 2003).

Hned při vstupu do vazební věznice čeká obviněného první stresující procedura, kterou je osobní prohlídka, kterou vykonává osoba stejného pohlaví

jako je obviněný. Následuje kontrola věcí a odebrání těch, které z bezpečnostních důvodů není možné mít u sebe. Dále následuje vstupní lékařská prohlídka, poučení obviněného o jeho právech a povinnostech a umístění na celu (Fábry, 2006). Po vzetí do vazby stojí člověk před psychosociálními problémy, vyplývajícími ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti a osobních, rodinných a společenských vztahů. Veškeré soukromí je zničeno neustálou fyzickou blízkostí dalších osob z řad spoluvězňů i personálu (Hála, 2006).

Obviněný si nemůže vybrat osoby, s nimiž je ve výkonu vazby, a jako neznámý a neuznávaný člen kolektivu je v nevýhodné situaci. I z hlediska biologického se mladistvý dostává do zcela odlišných podmínek, než na které je zvyklý ze života na svobodě. Na psychiku mladistvého působí nejvíce zejména prostorové omezení, relativně méně slunečního světla a pohybu na čerstvém vzduchu, změna stravování, odloučení od rodičů, sourozenců a sociálních skupin, v nichž se pohyboval (Zeman, 2010).

Ve výkonu vazby naprosto nelze hovořit o uspokojování potřeby uznání nebo seberealizace. V případech některých zkušených recidivistů může tyto potřeby saturovat pocit moci a nadvlády nad ostatními, jejich seberealizace spočívá v dokazování vlastní síly. Dominantním pocitem obviněných bývá nuda (Fischer, Škoda, 2008).

Umístění ve vězení je drastickou změnou, která může vyvolat i vážnou psychickou poruchu. Reakce na vazbu jsou různé, pohybují se od agrese k různým únikovým projevům (Vágnerová, 1999). U obviněných nebo již odsouzených se mohou objevit tzv. vazbové reakce, což jsou poruchy chování vzniklé v souvislosti s uvězněním. Vyznačují se změnami efektivity ve smyslu deprese versus mánie, paranoidními halucinatorními projevy, poruchami motoriky aj., v praxi často kombinované s účelovým jednáním motivovaným snahou vyhnout se vyšetřování, vazbě, soudu a trestu (Hála, 2006).

Agresivní formy obranných reakcí mohou být zaměřené na okolí, kde se jedná zejména o formu verbální a fyzickou směřovanou vůči personálu nebo vůči ostatním vězňům. Nejčastější formou je šikana spoluvězňů, motivací bývá nuda a potřeba získat postavení. Pokud člověk orientuje svou agresi na sebe, jedná se nejčastěji o projevy jako je pořezání ostrým předmětem, polykání předmětů, které vyžaduje následný chirurgický zákrok, intoxikace léky, zahájení hladovky a v nejzávažnějších případech sebevražděné jednání (Fischer, Škoda, 2009).

Mezi další nebezpečí negativního působení patří vzájemná demoralizace vězňů, posilování otrlosti, lhostejnosti, narušení volných vlastností (vězni mají vše bezstarostně zajištěno, nejsou nuceni se sami rozhodovat, učí se pasivně se podřizovat, předstírat poslušnost a pokrok v dosahování prosociálních změn v chování), gradace komplexů méněcennosti, kontakt s drogami a favorizace asociálních a antisociálních forem chování (Černíková, 2010). Negativní vlivy vazby u mladistvých z pravidla zanechávají hlubší a trvalejší následky, hlavně z toho důvodu, že tělesný a duševní vývoj mladistvých není ještě ukončen (Jelínek, Melicharová, 2004).

Pobyť ve vězení ještě před odsouzením může zvyšovat riziko opakování delikventního chování. Obviněný při pobytu ve věznici dostává negativní nálepkou, což může změnit jeho sebepojetí, ale i vztahy, které k němu mají jeho blízcí. (Matoušek, 2005). Vazba sice zajistí zpřetrhání kontaktu s nežádoucími osobami, ale omezí i vztahy sociálně užitečné, hlavně s rodinou, přáteli, spolupracovníky apod. Ztráta těchto vazeb vede k hledání zázemí v asociálním prostředí a fixaci na ostatní spoluvězně. „Vězeňské známosti“ mohou vést k další společné kriminální činnosti (Černíková, 2010). Velmi rizikovým faktorem, který předznamenává kriminální kariéru, je stigmatizace spojená s pobytem ve vězení. Stigmatizovaná osoba je pro společnost nepřijatelná a často jí zbývá jen žít v kriminálním prostředí, které ji bez předsudků přijímá. Kromě odmítání ze strany společnosti si člověk může vypěstovat vlastní vnitřní stigma. Ztotožní se se svým označením,

např. zločince. Toto vnitřní stigma se projevuje strachem a nejistotou v řešení problémů, či útekem před problémy (Justová, 2009).

Každý vězeň se musí více nebo méně obtížně vyrovnávat s faktem vynuceného začleňování do nových vzorců chování, což je spojeno s pocity odcizení a manipulace. K nim se připojují obavy z budoucnosti, výsledku soudního jednání, samotného pobytu ve věznici a propuštění do svobodného světa (Hála, 2006).

Častým projevem osob obviněných nebo již odsouzených ze spáchání trestného činu je zlehčování a snaha se alespoň částečně vyvinut ze své odpovědnosti za delikventní chování a jeho následky. Je to obranný mechanismus používaný ke zmírňování úzkosti plynoucí z ohrožení sebeúcty při neschopnosti nebo snížené schopnosti řešit obtížné situace a úkoly (Hála, 2007). Čím delší je doba, po kterou je mladistvý ve vazbě, tím více ztrácí na intenzitě pocit viny, který vznikl po spáchání činu. Nezřídka potom mladistvý před soudem vidí věc tak, že se proti němu „slabému“ spojili „silní“. Nejistota a tíseň nabývá zejména na počátku pobytu ve vazbě výrazných rozměrů. Největší příznaky tohoto druhu se projevují u neurotiků, jejichž nervová labilita se může vystupňovat až k psychickému zhroucení zejména pod vlivem úvah o budoucnosti, společenské blamáži a podobně (Zeman, 2010).

Pro zmírnění těchto negativních dopadů jsou přijímána různá opatření. Jedním z nich je budování speciálních oddělení pro výkon vazby se zmírněným režimem, děje se tak hlavně ve vazebních věznicích. Tímto se rozumí možnost obviněných využívat v určeném čase a prostoru společná kulturní a sociální zařízení, možnost volného pohybu v těchto prostorách a kontaktu s ostatními obviněnými. Společné zájmové a kulturní aktivity přispívají ke zmírnění sociální a psychické deprivace ve výkonu vazby (Černíková, 2008). Při standardním režimu vazby jsou obvinění drženi v celách a mají zajištěné pouze vycházky (Fábry, 2006).

Do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem se na návrh příslušné komise může umístit obviněný, který svým chováním dává záruku, že volným pohybem ve vymezeném prostoru oddělení a stykem s ostatními obviněnými nebude narušovat účel vazby a vnitřní řád (Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby).

Rozšiřování oddělení se zmírněným režimem výkonu vazby je jedním z hlavních způsobů, kterými se snaží jednotlivé věznice zlepšovat podmínky obviněným (Redakce, 2009b).

Dalším institutem pro zmírnění dopadů vazby ve věznicích jsou programy zacházení. Tento pojem se v českém vězeňství začal používat až po roce 1989. Zacházení s vězni je všechno to, co se dělá ve vězeňských zařízeních, aby byl naplněn účel výkonu vazby a přitom to vězňům neuškodilo. To znamená, aby se nezhoršil stav jejich osobnosti, tělesného i duševního zdraví (Mařádek, 2003).

Za účelem omezení negativních účinků izolace obviněného od společnosti jeho vzetím do vazby věznice vytváří také vhodné podmínky pro preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní programy. Přijímá k tomu vhodná opatření zejména v oblasti personální, materiálně technické a organizační, spolupracuje s různými státními orgány a institucemi, církvemi a náboženskými společnostmi a zájmovými sdruženími občanů. Věznice nabízí obviněnému účast v nejméně jednom preventivně výchovném, vzdělávacím, zájmovém a sportovním programu. To vše však musí být v souladu s účelem vazby (Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby).

Program zacházení je zpracováván speciálními pedagogy na základě komplexní zprávy o odsouzeném, která obsahuje záznamy o průběhu výkonu vazby, pedagogickou, psychologickou a zdravotní charakteristiku a sociální anamnézu a charakteristiku osobnosti. Při tvorbě konkrétního programu zacházení se vychází z nabídky aktivit, která je podle prostorových, personálních a finančních podmínek věznice pravidelně aktualizována (Redakce, 2011a).

Účinnost programů zacházení však ovlivňuje i kvalita vztahů mezi vězni a vězeňským personálem. Vzhledem k tomu, že vězni často nemají vztah k autoritám a bývají principiálně negativističtí ke každému, kdo po nich něco požaduje, bývá vytvoření dobrých vztahů, založených na vzájemné akceptaci, dost problematické. To však neznamená, že je nereálné. Omezení životního prostoru a izolace od okolního světa negativně ovlivňují schopnosti člověka navazovat takové kontakty, které evaluují jeho osobnost (Jedlička, 2004).

Velice citlivým tématem je, jak již bylo naznačeno, využívání vazebního zajišťování u mladistvých obviněných. Specifikace vazby mladistvého je uvedena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti 1. ledna 2004. Podle tohoto zákona je za mladistvého považován každý, kdo dovršil patnáctý rok a nepřesáhl osmnáctý rok svého věku. U dětí do 15 let se toto opatření nepřipouští (Jelínek, Melicharová, 2004). Od roku 2004 se počet mladistvých umístěných do vazby pohybuje mezi 34 až 79 za rok. Nejvyšší počet obviněných ve vazbě byl zaznamenán v roce 2004, naopak nejméně mladistvých bylo ve vazbě v roce 2007. V minulém roce bylo vazebně zajištěno 49 mladistvých delikventů. Dlouhodobě mezi nimi převládají muži, nejvíce žen ve vazbě (6) bylo v roce 2004, v roce 2010 to byly jen 2 ženy (Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2010, 2011).

Vazba je u mladistvých stanovena jako subsidiární institut, to znamená, že i když jsou naplněny vazební důvody, mladistvý může být vzat do vazby pouze tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Toto je nutné zhodnotit a zdůvodnit v návrhu na vzetí do vazby, o kterém rozhoduje soud (Zoubková, Nikl, Černíková, 2001). O vzetí mladistvého do vazby je třeba bez zbytečného odkladu vyrozumět jeho zákonného zástupce, zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediální služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pokud byla mladistvému uložena ochranná výchova, vyrozumí se o tom výchovné zařízení, ve kterém vykonává ochrannou výchovu. Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat

déle než dva měsíce, jde-li o zvlášť závažné provinění, nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být výjimečně prodloužena až o dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců. O prodloužení v přípravném řízení rozhoduje soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Vazba nemá žádný primárně výchovný účinek, a proto musí být její působení na mladistvého omezeno jen na nezbytně nutné případy (Schelleová, 2004). Výkon vazby má u mladistvých některá specifika, která zohledňují vývojovou etapu mladistvého v sociálně-psychologických a biologických aspektech. Mladiství se umísťují do cel odděleně od ostatních dospělých obviněných (Černíková, 2010). Umístit mladistvého do cely společně s dospělými obviněnými je možné pouze ve výjimečných případech, lze-li mít důvodně za to, že takový postup je pro mladistvého vhodnější. Děje se to především v menších vazebních věznicích, kde jsou počty obviněných mladistvých velmi nízké a často se stává, že je ve věznici pouze jeden mladistvý, nebo když je jich více, jedná se o společníky z trestné činnosti, kteří nemohou být umístěni v jedné cele. Aby nebyl mladistvý v cele sám, což je možné pouze u zvláště odůvodněných případů, je v cele společně s dospělým (Sochůrek, 2007).

Mezi další specifika patří to, že mladistvý má právo přijmout návštěvu ve věznici jednou za týden. Kázeňský trest zákazu nákupu potravin a věcí osobní potřeby nesmí být delší než jeden týden. Kázeňský trest umístění do samovazby lze uložit nejdéle na pět dní. Při tomto trestu smí obviněný mladistvý přijímat a odesílat korespondenci a je mu dovoleno čtení denního tisku a knih. Věznice umožní zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazenému do obecního úřadu pověřeného zajišťováním sociálně-právní ochrany dětí při výkonu jeho oprávnění navštěvovat mladistvého a hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby. Mladistvý může přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg jedenkrát za 2 měsíce. (Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby).

Pro mladistvé jsou ve věznicích připraveny vzdělávací, zájmové a sportovní programy. Pokud má mladistvý plnit povinnou školní docházku, věznice zajistí její plnění. V jednotlivých případech umožňují věznice dokončení studia, které se přiblížilo k závěru (složení závěrečných zkoušek, maturitní zkoušky) nebo započetí vzdělávacího programu (Černíková, 2010).

Výbor ministrů Rady Evropy považuje právo na vzdělání za základní právo a bere v úvahu význam vzdělávání v rozvoji jednotlivce a společnosti. Uvědomuje si, že velká část vězňů má jen velmi málo vzdělávacích zkušeností, a proto mají velkou potřebu ve vzdělávací oblasti, vzdělávání ve vězení přispívá k vytváření humánnějších věznic a ke zlepšení podmínek vazby, výchova ve vězení je také považována za důležitý prostředek ke zjednodušení opětovného zařazení vězně do společnosti. Proto doporučuje členským státům zavést politiku, která podporuje přístup všech vězňů ke vzdělání, které by mělo zahrnovat základní vzdělávání, profesní vzdělávání, tvořivé a kulturní činnosti, tělesnou výchovu a sporty, sociální výchovu a možnost navštěvovat knihovnu. Cílem vzdělávání má být celkový rozvoj osobnosti v oblasti sociální, ekonomické a kulturní. Na realizaci těchto aktivit je třeba dát k dispozici potřebné finanční prostředky, zařízení a vyučující personál (Rada Evropy, 1989).

Penologická zkušenost ukazuje, že čím dříve se delikvent dostane do vězeňského prostředí, tím větší je pravděpodobnost, že bude ve své kriminální kariéře pokračovat. Proto byly ve věznicích koncipovány programy zacházení s mladistvými, jejichž úkolem je zaměřit se na resocializační úsilí již v podmínkách výkonu vazby a nečekat až na výkon trestu odnětí svobody (Mařádek, 2003). Jako účinný se ukázal i aktivní přístup obviněných při aktivitách, spojený s praktickými činnostmi a plněním úkolů, který vede k odbourání pasivní účasti, jako je denní sledování videa apod. Mladí obvinění se stávají spoluvůrci programu tím, že přicházejí s návrhy toho, co mohou ostatním nabídnout (Redakce, 2011b).

Dalším důvodem proč se podporují programy zacházení, je to, že i přes snahu a mnoho úsilí věnovaného omezování delikvence mládeže jsou výsledky minimální. Vězeňská služba České republiky vytváří již řadu let ucelenou koncepci zacházení s mladistvými (a mladými dospělými), neboť především v tom spatřuje úspěch a efektivitu svého konání, tj. vrátit mladého člověka (byť provinivšího se) do civilního světa tak, aby se vyhýbal dalšímu páčání trestné činnosti, aby se snažil zajistit obživu svou i své rodiny poctivou prací a věnoval se svým zálibám i výchově dětí (Jůzl, 2009).

V tomto snažení mohou být nápomocni i duchovní. O poskytování duchovní péče mají podle výzkumu větší zájem obvinění než odsouzení ve výkonu trestu. Obracejí se na duchovní pro pastorační služby, individuální rozhovory a zpovědi. Tyto aktivity jim pomáhají překonat stresové situace spojené se sdělením obvinění a vzetím do vazby. Dále je možné tímto způsobem pozitivně ovlivnit jejich chování nejen po právní stránce, ale i v rovině jejich etických a morálních norem a hodnot (Fábry, 2006).

I přes tato opatření je složité zabránit negativním dopadům, i když výchovný vězeňský personál (vychovatelé, pedagogové, psychologové, sociální pracovníci, terapeuti) byl posílen a zvýšily se také požadavky na jejich vzdělanost, přesto pořád vězni tráví většinu času na celách a jsou odkázáni na komunikaci mezi sebou (Sochůrek, 2007).

V cestě snahám o účinné uplatňování programů zacházení, terapeutických a léčebných programů i reintegraci stojí mnohé překážky. Mezi technické překážky můžeme zařadit ne zcela vhodné architektonické řešení a vybavení mnoha věznic, které neodpovídá moderním penitenciálním požadavkům zacházení (Černíková, 2010). Zlepšení spočívající ve vytvoření přijatelnějších hygienických podmínek, ubytovacího standardu pro obviněné, společných prostor určených k pohybu a aktivitám mimo cely, venkovních prostor pro sport a práci tak, aby každý obviněný mohl trávit přiměřenou část dne mimo uzavřený prostor cely. Vytváření podmínek pro honorovanou pracovní činnost obviněných uvnitř

věznic, a to na dobrovolné bázi za účelem snížení finanční zátěže, kterou vazba pro obviněné a jejich rodiny představuje, jsou úkoly, které by mělo vězeňství splnit podle koncepce rozvoje do roku 2015. Cílem těchto aktivit je přiblížit podmínky výkonu vazby životu ve společnosti (Generální ředitelství vězeňské služby ČR, 2005).

Dalšími problémy jsou přeplněnost věznic a struktura personálu i vězněných osob. Jak již bylo zmíněno, pořád se zvyšují nároky na personál hlavně v oblasti vzdělání. Mezi pachateli téměř všech trestných činů roste podíl dětských, mladistvých a mladých dospělých delikventů (Černíková, 2010).

Právě u mladistvých obviněných komplikuje práci terapeutům to, že jsou formováni především názory svých vrstevníků, a protože vrstevníci přítomní ve vězení jsou většinou již vícekrát soudně trestaní a většina z nich je uvězněná pro násilnou trestnou činnost, hodnotový žebříček takovéto skupiny je tristní. Navíc je třeba přiznat, že intelekt mladistvých odsouzených je spíše podprůměrný. U skupinových aktivit musí pracovník počítat s tím, že mladiství mají velmi často tendenci semknout se proti názoru pracovníka vězeňské služby a spíše navzájem podporovat názor skupiny (Redakce, 2009a).

1.2 Alternativy vazebního řešení delikvence mládeže

Vazba by u mladistvých měla být použita jako krajní řešení. Nahradit vazbu je možné zárukou, dohledem, slibem, peněžitou zárukou nebo umístěním v péči důvěryhodné osoby. Jednotlivá opatření lze použít jednotlivě, nebo je kombinovat. Orgány činné v trestním řízení musí z úřední povinnosti zvažovat opatření nahrazující vazbu. Pro použití opatření nahrazujících vazbu je důležitá znalost osobnosti mladistvého, která slouží ke zjišťování významných skutečností pro posouzení poměrů mladistvého (Jelínek, Melicharová, 2004).

Uvedená alternativní opatření přispívají k tomu, že obviněný může zůstat na svobodě či může být na svobodu z vazby propuštěn, nemělo by se však zapomínat na skutečnost, že i tyto alternativy zpravidla ve větší či menší míře omezují osobní svobodu obviněného. Tato zátěž se zvyšuje, pokud se ukládá více opatření najednou. Orgány rozhodující o vazbě by proto měly pečlivě zvážit výhody a nevýhody každého opatření za účelem nalezení nejhodnější a nejméně restriktivní formy intervence, jež má sloužit jako účinná alternativa k vazbě (Zeman, 2010).

1.2.1 Záruka

Záruku za další chování obviněného, a to, že se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo vyšetřovateli, může poskytnout zájmové sdružení občanů nebo jednotlivé důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování obviněného (Fábry, 2006).

Takovou osobou může být vychovatel v internátu pro učně, nadřízený obviněného, učitel studenta nebo rodiče obviněného. Za zájmová sdružení se považují odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení (s výjimkou politických stran a politických hnutí), církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.

Tento institut se v praxi příliš nepoužívá, protože je soudci hodnocen jako příliš formální a účelový (Zeman, 2010).

1.2.2 Písemný slib obviněného

Písemný slib musí obsahovat tzv. dostavovací a oznamovací závazek obviněného, to znamená, že ve slibu musí být uvedeno vyjádření obviněného, že se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, a že vždy předem oznámí vzdání se z místa pobytu. Umožňuje obviněnému, aby se zavázal písemným a vlastnoručně podepsaným slibem, že povede řádný život, zejména, že se nedopustí trestné činnosti. Nabídku písemného slibu může sepsat obviněný za pomoci obhájce nebo jiné osoby, ale podepsána musí být pouze obviněným (Zeman, 2010). Soud před tím, než přijme slib obviněného, musí pečlivě zvážit všechny okolnosti týkající se případu a osoby obviněného, důležité z hlediska dostatečnosti slibu. Pokud škoda, kterou měl způsobit obviněný trestným činem, je velkého rozsahu a obviněný není výdělečně činný, je bez prostředků a trestné činnosti se dopustil na různých místech republiky, jsou to skutečnosti, které výrazně zpochybňují takový slib (Jelínek, Melicharová, 2004).

1.2.3 Dohled probačního úředníka

Účelem spolupráce soudu s Probační a mediační službou České republiky (dále jen PMS) je hlavně posílení výchovného působení řízení ve věcech mladistvých, vytvoření podmínek pro individuální přístup při řešení jednotlivých případů, včasná reakce na potřeby a zájmy mladistvých a dalších osob postižených trestnou činností, zamezení a předcházení další trestné činnosti (Schelleová, 2004). Pracovníci nabízejí mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným spolupráci už v rámci přípravného řízení. Práce PMS spočívá zejména v mimosoudním řešení situace (mediaci), nabídce vhodných programů

pro mladistvého a jiných výchovných opatření. Všechna opatření se ukládají se souhlasem mladistvého. Výsledek této činnosti je poté zohledněn i v dalším průběhu řízení. Na jednotlivých střediscích PMS působí specialisté na práci s mládeží, kteří se věnují této stále rozsáhlejší agendě (PMS ČR, 2011).

Dohled probačního úředníka se zakládá na pravidelném sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu, výchovných povinností a omezení, (uložených mladistvému soudem či v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona), a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem. Účelem dohledu probačního úředníka je také kontrola zaměřená na zajištění ochrany společnosti, tím že mladistvému omezí možnost páchat další trestnou činnost (Zákon č. 218/2003).

Cílem činnosti PMS v rámci přípravného řízení je posílit výchovné působení na mladistvého pachatele tak, aby v případě méně závažného provinění mohlo být trestní stíhání odkloněno a v případech, kdy se již jedná o závažnější provinění, byla uplatněna taková opatření, která budou posilovat výchovný vliv a minimalizovat tak riziko další recidivy mladistvého. Činnost PMS by měla směřovat rovněž k nápravě vzniklé újmy a k obnovení narušených vztahů. Pracovník podporuje mladistvého, aby co nejvíce kroků, které povedou k nápravě konfliktního stavu, navrhl a udělal mladistvými vlastními silami, aby byl v rámci celého trestního řízení aktivně zapojen do procesu řešení svého provinění a měl možnost napravit to, co způsobil, a tak dal najevo, že svého chování lituje (PMS ČR, 2011).

Náhrada vazby dohledem je pro probační pracovníky specifický institut, protože probíhá v době, kdy ještě není rozhodnuto o vině či nevině nebo trestu pachatele. Je tedy nutné na jedné straně ctít presumpci nevinoty a nemařit probíhající vyšetřování, na straně druhé zajistit skutečnou alternativu vazby, kdy

kontakt pracovníka s klientem je velice čtený. Navíc není přesně dán časový rámec dohledu, který trvá až do pravomocného rozhodnutí soudu (Štern, 2010).

Při náhradě vazby dohledem je dobré, aby pracovník PMS zahájil spolupráci s obviněným již před propuštěním z vazby. Na základě získaných informací o obviněném a jeho situaci s ohledem na okolnosti případu, může PMS státnímu zástupci nebo soudci připravit potřebné podklady pro rozhodnutí, včetně návrhu na uložení povinností nebo omezení, které by měl obviněný plnit během náhrady vazby dohledem. Před vlastním rozhodováním o vině a trestu vypracuje pracovník Probační a mediační služby pro soud zprávu o průběhu náhrady vazby dohledem, aktuální situaci klienta, rodinném a sociálním zázemí, zaměstnání, finanční situaci a způsobu řešení následků trestné činnosti (Matoušek, 2005). V případě náhrady vazby dohledem lze zjistit, nakolik je klient skutečně motivován ke změně chování a zda mu pravidelný kontakt s pracovníkem a dodržování pravidel činí problém či nikoli (Štern, 2010). Tato úprava má mladistvému usnadnit přechod z vazby do běžného života a na druhé straně bude nad mladistvým i nadále vykonávána určitá sociální kontrola (Schelleová, 2004).

Mezi největší nedostatky patří nedostatečná personální vybavenost PMS, která s sebou nese riziko formálnosti dohledu, kdy dohled není uspokojivě důsledný. Druhým problémem je nedostatečná materiální vybavenost, kdy např. chybí potřebné množství služebních vozidel (Zeman, 2010).

1.2.4 Peněžitá záruka

Jednou z nejstarších forem opatření nahrazujících vazbu je institut peněžitě záruky (dříve také kauce, majtková záruka). Novela trestního řádu č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku výrazně rozšířila taxativně stanovený výčet trestných činů, pro které, je-li obviněný stíhán, je vyloučena možnost přijetí peněžitě záruky jako náhradního opatření za vazbu předstížnou (Zeman, 2010).

Základním hlediskem, které je třeba brát v úvahu při rozhodování o majetkové záruce, její formě a výši, je to, zda tato záruka dostatečně odstraní odůvodněnou obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu (Jelínek, Melicharová, 2004).

1.2.5 Umístění v péči důvěryhodné osoby

Na rozdíl od ostatních čtyř alternativních opatření, lze umístěním mladistvého v péči důvěryhodné osoby nahradit i vazbu koluzní. Za osobu důvěryhodnou je považována osoba, která je schopna vzhledem ke své osobnosti a rodinným poměrům pečovat o mladistvého podezřelého. To znamená, že se musí jednat o osobu z širší rodiny nebo komunity mladistvého a musí u něj požívat přirozené i sociální autority. Účelem péče důvěryhodné osoby je, aby mladistvý nepáchal další provinění, nemařil objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání a hlavně převzetí odpovědnosti za dostavení se mladistvého na předvolání orgánů činných v trestním řízení. Tyto podmínky zpravidla nebývají splněny u rodičů mladistvého, kteří měli s výchovou závažné problémy, jež vyústily i ve spáchání trestného činu (Zeman, 2010).

Při svěřením do péče důvěryhodné osoby musí být splněny dvě podmínky. Taková osoba je ochotná a schopná ujmout se péče o mladistvého a dohledu nad ním, písemně se zaváže, že bude o mladistvého pečovat, a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k činnému orgánu a splní i další podmínky, které soud určí. Druhou podmínkou je, že mladistvý souhlasí s tím, že bude svěřen do její péče, a písemně se zaváže, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek. Pokud důvěryhodná osoba nebo mladistvý své závazky nesplní, orgán rozhodující o vazbě i bez návrhu obě strany těchto závazků zprostí. Státní zástupce nebo soud pro mládež má potom možnost určit jinou důvěryhodnou osobu, přijmout jiné opatření nahrazující vazbu, nebo v krajním případě rozhodne o vazbě či zatčení mladistvého (Jelínek, Melicharová, 2004).

1.2.6 Neprocesní nástroje

Neprocesními nástroji, které jsou alternativou k vazbě, může být umístění ve výchovném zařízení, a to s možností využít zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo uložení ústavní výchovy. Předběžné opatření spočívající v umístění do ústavní výchovy nebude přicházet v úvahu jako náhrada vazby v případech, kdy mladistvý má již nařízenou ústavní výchovu, ale utíká z ní a dopouští se trestné činnosti (Zeman, 2010).

Hlavními současnými problémy výchovných ústavů pro mládež jsou nedostatek diferenciací zařízení, málo individualizovaná péče, neujasněná koncepce reedukace, malé kapacity všech zařízení, vysoký počet svěřenců v jednom zařízení a celková odtrženost ústavního prostředí od civilního, neústavního světa. V tradičně pracujících ústavech je málo příležitostí osvojovat si praktické dovednosti a samostatnost. Jak žít po propuštění se těžko učí v atmosféře neustálého dozoru a přísného vedení. Programy jsou odtržené od běžného života, málo atraktivní, málo praktické, málo účelné, svěřenci mají jen minimální podíl na jejich organizování (Matoušek, Kroftová, 2003).

Ze strany odborné veřejnosti občas zaznívají pochybnosti, zda umístění ve výchovném ústavu skutečně plní účel vazby, především proto, že hrozí negativní ovlivnění ostatních svěřenců ze strany delikventů, znám je též problém s šikanováním a vzájemnou agresivitou chovanců. Dalším důvodem proč zařízení nechtějí obviněné mladistvé přijímat do péče je nedostatečné zabezpečení proti útěku (Zeman, 2010).

Proto je mimo jiné nezbytné dofinancovat příslušná nevězeňská zařízení (v těchto souvislostech se jedná u dětí o dětský domov se školou a u mladistvých o výchovný ústav), to znamená provést v nich potřebné stavebně technické úpravy (vhodně rozmístit kamery, nainstalovat různá elektronická monitorovací a signalizační zařízení, nerozbitná skla namísto nepoučenými laiky požadovaných mříží atd.) tak, aby byla zajištěna bezpečnost zde umístěných dětí nebo

mladistvých, výchovných i ostatních pracovníků a rovněž veřejnosti (Hála, 2009a).

Výše zmíněné procesní a neprocesní prostředky je možné navzájem kombinovat, lze aplikovat i jiná vhodná opatření. V praxi se doporučuje využívat více včasné pomoci probačního úředníka, který je schopen na mladistvého odborně působit, zejména v otázce odpovědnosti za spáchané provinění, přijetí důsledků za protiprávní jednání a životních postojů do budoucna (Zeman, 2010).

1.3 Německé hnutí Menschen statt Mauern / Lidé místo zdí

Problematika strategií a konkrétních přístupů k prevenci a překonání závažné trestné, recidivující činnosti mladých lidí se v České republice teprve začíná více řešit, v jiných Evropských zemích se již činí i značně finančně nákladné pokusy vytvořit a uvést do praxe účinné projekty ochraňující společnost. Velké naděje jsou zde vkládány do alternativ vazby (Hála, 2007).

Z poznatků duchovních působících ve věznicích vyplynulo, že obvinění mají často pocity zanedbání, zapomenutí, ostrčení, a jsou vystaveni pocitům bezmoci a ponechání napospas svým problémům. Veškerá perspektiva, kterou delikvent má, v podmínkách vazby zcela upadá. Proto se snažili iniciovat projekty resocializace s cílem naučit odsouzené přijmout odpovědnost, změnit vlastní obraz a s pomocí uzavření minulosti získat připravenost k rozvoji (Jarmer, 2010).

Jedním z příkladů je německá obecně prospěšná společnost Evangelisches Jugend- und Fürsorgerwerk (dále jen EJV) Lazarus se sídlem v Berlíně, která se může s hrdostí ohlédnout za svojí více než stoletou historií sociální a charitativní práce s dětmi, dospělými i seniory. Její filozofii ve vztahu k handicapované mládeži nejlépe vyjadřuje motto Erziehung statt Strafe / tj. „výchova místo trestu“. S tím souvisí i víra ve vůli a schopnost každého jednotlivce rozhodujícím způsobem ovlivňovat vlastní vývoj. Aby dospívající člověk dokázal žít

hodnotným životem v souladu s platnými zákony, k tomu ovšem potřebuje podporu (Hála, 2009b).

Společnost EJF vznikla z brandenburského záchranářského hnutí, zakladatelé z tohoto hnutí se starali o děti a mladistvé, kteří se ocitli na šikmé ploše. Výchova dětí, péče o chudé a reforma výkonu trestu byly pro hnutí zvláštní záležitosti. Proto nahradili novým pojmem sociální péče až dosud běžné tresty a donucování. Sociální péče byla v této oblasti chápána jako preventivní opatření. Dnes po více než 100 letech sociální práce je společnost EJF – Lazarus stále věrná tradici svých otců (www.ejf.de).

Podstatou je dát již trestně odpovědným mladistvým, kteří jsou vyšetřováni pro podezření ze spáchání trestného činu, novou životní šanci – totiž nejít ještě do vězení v podobě vyšetřovací vazby. Pokud tuto možnost využijí, musí se však zapojit do náročných celodenních programů (pracovních, všeobecně i profesně vzdělávacích, sportovních, terapeutických a dalších) cílených na dosažení prosociálních změn chování a osobnosti. Tyto programy jsou realizovány ve specializovaných institucích (Hála, 2009a).

Cílem tohoto nařízení je také příprava na integraci a na samostatný beztrestný život. Individuální životní plány a závazné dohody mají být s mladistvými zpracovány s perspektivou, aby soudy mohli trestní stíhání zastavit, přerušit a mladistvým poskytnout šanci vést beztrestný život (www.ejf.de). Plány se týkají bydlení, návštěvy školy a následné pracovní integrace, tréninku sociálních dovedností, uspořádání volného času a případné kompenzace mezi pachatelem a obětí. To vše probíhá za psychologického a sociálně pedagogického doprovodu pracovníků (Mollík, 2010).

Důsledně se prosazuje odpovědnost jednotlivých mladých lidí za jejich slova a skutky, jejich spolehlivost, vytrvalost, ochota, úsilí a odhodlání při práci na sobě. Pod vedením konzistentního týmu učitelů se učí vytvářet si nové

zkušenosti se skupinou vrstevníků při řešení náročných úkolů a vyrovnávat se s vlastními činy (www.projekt-chance.de).

Kdo nabídnutou šanci nevyužije, musí nést důsledky svého rozhodnutí, což v tomto případě znamená uvěznění. Přitom dnešní evropské penitenciální myšlení nechápe uvěznění jen jako pouhou izolaci delikventa od společnosti, ale i ve světě za mřížemi požaduje plně rozvíjet programy zacházení (Hála, 2007).

Pod heslem „Lidé místo zdí“ jsou umisťováni mladiství ve věku od 14 do 17 let do zařízení na pomoc mládeži jako Frostenwalde v Uckermarku, Brandenburku, také v duryšském Röttersdorfu stejně jako bavorském zařízení Gut Blumenthal a pedagogicko – terapeutickém centru Franken. Podle hesla „vychovávat místo trestat“ je nabízena integrační pomoc v Berlíně od roku 1981 jako ambulanční opatření podle zákona pro mládež, a to pro skupinu mladistvých a dospívajících dětí. Jedná se o otevřená zařízení, kam jsou přijímáni mladiství bez ohledu na závažnost spáchaného činu. Do zařízení nemohou být přijati pouze mladiství bez znalosti jazyka, s primární závislostí na návykových látkách a mladiství, u nichž je nutná hospitalizace či klinická terapie. Mladiství jsou v daných zařízeních až do soudního jednání. Tato zařízení zahrnují nejen diferencovaná opatření proti násilí, ale také pomoc, poradenství, kurzy a spolupráci s blízkými a rodinou (www.ejf.de).

Rodinné zázemí je nesmírně důležité pro každého člověka ve společnosti, a proto zejména ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody platí, že ten, kdo se má po výkonu trestu kam vrátit a má rodinné zázemí, má lepší předpoklady pro nový start do života. S tím je spojeno menší riziko jeho návratu zpět do vězení. Z těchto důvodů jsou styky s rodinou považovány za jeden z nejdůležitějších aspektů (Redakce, 2010).

V roce 2010 oslavilo 10. výročí činnosti i velice specializované zařízení Haus am See/ tj. „Dům u jezera“, které se specializuje na práci s psychicky narušenou delikventní mládeží. Před vznikem tohoto zařízení byly takto

psychicky narušené děti často umísťovány do různých psychiatrických léčeben, vzhledem k náročnosti práce s nimi byly předávány z jednoho zařízení do druhého. Na základě výše uvedených principů se daří je připravit je na samostatný beztravný život (EJF, 2010).

V zařízeních nejsou žádná zamřížovaná okna ani dveře, nýbrž intenzivní sociální terapie. Mladé dívky a chlapci zde musí dodržovat pevnou strukturu každého dne. Což se ukázalo jako velice úspěšné pro přípravu mladistvých za život bez zločinu (Schäfer, 2008). Programy jsou koncipovány tak, aby byl kladen velký důraz na prevenci, vzdělávání, rozvoj osobnosti mladistvého pachatele provinění a navazování či udržování osobních a rodinných vztahů (Hebeisen, 2007).

Hnutí Lidé místo zdi vychází z předpokladu, že vězení má být *ultima ratio*, to znamená posledním prostředkem působení na provinilce. Je pravdou, že dnešní vězení již nejsou pouhé zdi, nýbrž i pedagogové, psychologové, lékaři, duchovní, sociální pracovníci a další pracovníci působící na mladé lidi v takto ohraničeném prostoru. Nicméně i v této oblasti je konkurence zdravá a motivující, pokud budou mít organizace a instituce dostatek finančních prostředků, je třeba rozvoj alternativ vazby podporovat (Hála, 2007).

Rozdíl mezi pobytem v zařízení EJF Lazarus a ve věznici je v tom, že i v moderních evropských věznicích rovněž pracují psychologové, vychovatelé, sociální pracovníci, duchovní a další specialisté na práci s delikventní mládeží. Ale je jich stále ještě zoufale málo v porovnání s velkorýsým personálním vybavením dobře financovaného německého projektu. Navíc, a to je podstatné, existují i rozdíly v kvalitě (Hála, 2009a).

Všichni pracovníci v obdobných zařízeních (možná i proto, že jsou dobře placeni, ale jistě nejen proto) se vyznačují plným osobním nasazením, zaujatostí pro své výchovné poslání, uplatňováním náročného individuálního přístupu ke každému ze svých svěřenců. Mladistvým jsou tak všestranně a dlouhodobě

nablízku lidí, nikoli jen holé zdi a čas zde rozhodně není členěn pouze snídaní, obědem a večeří. Učí se tu obyčejnému každodennímu životu rodinného typu, který je nakonec nejlepším z možných a mnozí zde umístění mladíci ho dosud vlastně vůbec nepoznali. V přirozeném sociálním prostředí malých skupinek vrstevníků, vždy doprovázených zkušeným pedagogem, je dostatek času i na vnitřní konfrontaci každého jedince se svým již spáchaným trestným činem. Probuzení svědomí, bolestné, ale nezbytné přijetí a vyznání viny a pokání, to znamená upřímnou snahu o praktické odčinění vzniklých škod i narovnání zločinem pokřivených mezilidských vztahů. To vše za taktního, ale důsledného vedení (Hála, 2009a).

Při jednání Komise odborníků pro Sociální akademii Haus Silberbach představenstvo společnosti projevilo přání, aby naše fakulta v průběhu několika nejbližších let provedla evaluaci zajímavého připravovaného projektu. Jedná se o vybudování a provozování podobného výchovného zařízení v České republice (zcela vážně je přitom zvažováno vybudování tohoto zařízení v jihočeském regionu), v němž budou moci být umístěováni mladiství delikventi, kteří by jinak byli vzati do vazby v některé z vazebních věznic. V České republice dosud žádné podobné zařízení není, půjde o první projekt tohoto druhu. V Německu jsou taková zařízení nevládními organizacemi za podpory státu provozována (Hála, 2008).

Dne 22. ledna 2009 podepsal děkan Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity prof. MUDr. Miloš Velemínský, CSc., dr. h. c., spolu s představiteli německé společnosti Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk smlouvu o spolupráci. Ta je směřována do tří oblastí. EJF provozuje školící a poradenské středisko Sozialakademie Haus Silberbach, nacházející se v německém příhraničí, které celoročně pořádá odborné semináře. Na činnosti střediska se fakulta podílí jak vysíláním přednášejících, tak účastí studentů. Druhou oblastí je možnost absolvovat stáž. V široké škále zařízení se EJF může pochlubit skutečnou evropskou exkluzivitou. V rámci hnutí Menschen statt Mauern/tj. „Lidé místo

zdi“ rozvíjí projekty práce s mladistvými provinilci cílené k zabránění nutnosti jejich uvěznění do vyšetřovací, případně soudní vazby. Vedle možnosti, aby studenti ZSF praktikovali také v těchto po všech stránkách výjimečných střediscích, se vede koordinovaná snaha EJF a ZSF k vybudování obdobného vzorového zařízení rovněž v České republice (Hála, 2010).

2. Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je zmapovat postoje soudců k vazebnímu řešení delikvence mládeže. Dále zjistit, jaká je informovanost českých soudců zabývajících se soudnictvím mládeže o projektu Německé společnosti EJF Lazarus Menschen statt Mauern/„Lidé místo zdí“, a zmapovat jaké postoje k danému projektu zaujmají a zda by uvítali vznik podobného zařízení i v České republice.

Výzkumná otázka č. 1:

Jaké jsou postoje českých soudců specializujících se na práci s mladistvými k německému projektu Lidé místo zdí a jeho případné realizaci též v České republice?

Výzkumná otázka č. 2:

Jaké jsou postoje specializovaných českých soudců k vazebnímu řešení delikvence mladistvých?

3. Metodika

V diplomové práci je prováděn kvalitativní výzkum zaměřený na postoje soudců k projektu Německé společnosti EJM Lazarus Lidé místo zdí a jeho případnému zavedení v České Republice. Metodou sběru dat bylo zvoleno dotazování a technika polostandardizovaného rozhovoru (Hendl, 2005). Osnovu rozhovoru tvořilo 10 otázek. Použity byly otevřené i uzavřené otázky. Kontakty na respondenty byly získány oslovením několika soudců a potom metodou snowball, což znamená získávání dalších kontaktů od samotných respondentů. Rozhovory prováděla osobně autorka výzkumu, délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala v rozmezí 30 – 60 minut.

Informace získané při rozhovorech byly nahrávány a následně zobrazeny metodou doslovné transkripce (Hendl, 2005).

3.1 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo 10 soudců (5 mužů a 5 žen) zabývajících se soudnictvím ve věcech mládeže. Jednalo o soudce okresních a krajských soudů. Na základě menšího počtu soudců zabývajících se danou problematikou a jejich velké vytíženosti byla zvolena metodika a osobní kontakt s respondenty. Při volbě techniky jsem vycházela z předpokladu, že soudci nebudou ochotni vyplňovat anonymní dotazníky a jejich návratnost by byla velice nízká.

4. Výsledky výzkumu

4.1 Rozhovor 1

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Od r. 2001 jsem jmenovaný, takže 9 – 10 let

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Mládeží se zabývám od samého začátku, takže 9 – 10 let

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Na vazbě mladistvých vidím spíše samá negativa, protože jsou tam hrozně krátké lhůty. Teď zrovna jsem nařizoval jednu vazbu mladistvého, kde jsou šibeniční termíny, kdy musíme předkládat návrhy nadřízenému soudu, ale to je prostě něco neskutečného. To je prostě problém, i když chápu, že jde o mladistvé. Já jsem proti tomu, respektive se tomu bráním, než bych někoho poslal do vazby jakožto mladistvého nebo do výkonu trestu. Snažím se tomu bránit, co nejvíc využít jiné možnosti, než bych někoho lidově řečeno zavřel, ale někdy to nejde, někdy se to musí tak řešit. Ta osobnost mladistvého je taková, že prostě ať se člověk snaží jakkoli, ukládá nějaký alternativní trest nebo alternativní opatření, výchovné programy, probační programy, prostě tam již nepomůže nic, není to často, ale občas se to stává.

Pozitiva, jak jsem říkal, spíš nevidím, jediné co, tak pokud je to opakovaně, např. opakovaná majetková trestná činnost, jedná se o více útoků, tam asi jiná možnost není. Mladistvý nemůže páchat další trestnou činnost, vazbou se mu v tom zamezí. A je nějaká možnost nějakým způsobem být tomu příliš nevěřím, dovést mladistvého k nápravě. Osobně tomu příliš nevěřím, protože se říká, že co ještě neuměl, se naučí ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody.

Myslím tím jako další trestnou činnost, prostě to špatné. Mám s tím takovou zkušenost, že mladiství, kterým jsem uložil trestní opatření nepodmíněné, tak se mi vraceli. A jejich trestná činnost postupně gradovala až k násilné trestné činnosti, v podstatě už byli bez zábran. Myslím, že to nebylo jen tím, že byli ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, ale už tam ta osobnost byla taková. Ale stává se, že se vrátí z vězení a dělá to, co předtím ještě neuměl, nevěděl, neznal.

4. Znáte projekt *LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)*?

O projektu jsem nevěděl. Dočetl jsem se to až z vašich informací. U nás fungují programy PMS, se kterými mám zkušenost. Problém u nich bývá s tím, že když se program otevře, není dostatečné množství mladistvých v tom daném okrese, kteří by v programu pracovali. Další problém bývá, že je to založené na dobrovolnosti a někteří nechtějí spolupracovat. Na druhou stranu je i dost těch, kteří fungují bez problému, dokončí program a trestnou činnost spáchají pouze jednou třeba pod vlivem party a podobně.

5. Co si myslíte o projektu *LIDÉ MÍSTO ZDÍ*?

Projekt se mi líbí, je určitě zajímavý, ale jsme malá země s menším počtem obyvatel než Německo. Obávám se, že nebude dostatek mladistvých, to záleží také na tom, jak velkou spádovou oblast by zařízení mělo. V rámci našeho okresu si vybavuji tak 15 mladistvých za rok, u kterých bych si dokázal představit, že by do podobného zařízení mohli jít. Tím by se asi nenaplnila kapacita. Čímž by se přišlo o finance, protože zařízení bude muset být vytížené, aby se „vyplatilo“. Takže je otázka působnosti zařízení. Dále se obávám, že nebude vůle tento projekt zavést. Určitě by to bylo zajímavější než hnát toho člověka do vazby, ale určitě se najdou i tací, kteří to budou zneužívat, utíkat apod. Ale líbí se mi to víc než umístění do vazby.

Zajímavé by bylo také to, jak by se to zakomponovalo do zákona o mladistvých (zákon č. 218/2003 Sb.), jestli by to bylo místo vazby, nebo jestli by to byla možnost ještě doplnit trestní opatření. Ale pokud by byl projekt dobře profinancovaný a byla přijatelná spádovost, tak proč ne. Zním lidi, kteří by se klidně do různých projektů i v rámci PMS zapojovali, ale je pro ně problém dojíždění, pro mnoho rodin jsou to velké výdaje. To by mohl být problém při spolupráci s rodiči, která si myslím, je důležitá. Pokud by zařízení mělo spádovou oblast Jižní Čechy, tak by to mohlo jít. Jedno zařízení na celou republiku už by byl problém, hlavně s tím, kam zařízení umístit. Já nejsem příliš zastánce centralizace. Určitě bych to přivítal, než by šel mladistvý do vazby vyzkoušet, zda je schopný a ochotný akceptovat ten rozvrh, který zařízení má. Rozvrh je zajímavý, je to slušný režim, ale je otázka, zda by byly ty osoby schopné ho akceptovat.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Ano, já bych to uvítal.

7. Proč ANO/NE?

Je pravdou, že ti mladiství, neříkám, že to je špatně, ale většinou se jedná o mladistvé z rozvrácených rodin, které jsou rozvedené, kde byly nějaké problémy, nebo z těch sociálně slabších rodin, kde ta výchova trochu zaspala. Já tvrdím, že problémy začínají výchovou rodičů, takže tam podle mě by se naučili nějaké režimy, nějaké obecné normy života, pokud je nezvládají, protože spousta mladistvých nemá zažité základní návyky, ať už je to hygiena, chování, vystupování, oblékání, čistota. Myslím si, že pokud by někdo prošel programem, byla by to dobrá škola do budoucna. Navázat vztahy, normálně komunikovat, bylo by tam víc mladistvých, museli by začít přemýšlet o tom, jak se mají chovat, museli by spolu vycházet. Takže určitě by to mohlo mít pozitivní vliv na osoby mladistvých. Samozřejmě klást důraz na vzdělání, pokud si uvědomí, že bez vzdělání to dneska nejde, budou se těžko uplatňovat na pracovním trhu apod.

Důvodem proč ne by mohly být úspory, které jsou teď všude. Dalším problémem by mohlo být umístění a dostupnost pro rodiče, hlavně z těch rodin s nízkými příjmy. Nejsem zastáncem centralizování různých zařízení do velkých měst.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Měly by zmizet vazby pro mladistvé, protože na pobytu za mřížemi skutečně nevidím nic moc pozitivního. Ty mříže vidím jako problém, který by mohl mladistvé negativně ovlivnit i do budoucna. Pokud by skutečně vše dodržovali a nevyužili to jen pro svůj okamžitý prospěch, bylo by to přínosem i pro jejich další život. Zapojila by se do péče rodina. Jak již jsem říkal, mladiství by se naučili nějaké normy a pravidla, která neznají z domova. Takže určitě by to mohlo mít pozitivní vliv na osobnosti mladistvých. Dále je to vzdělání a postoj k práci. Zlepšení v těchto směrech bych očekával, protože na vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, sice tam mají perfektní zařízení, mají možnosti jiné než dospělí odsouzení, ale pořád jsou někde zavření, pořád je to o tom, co můžou, nechtějí, ten režim je tam nějaký volnější než v zařízeních EJF, a to není dobré.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Vytrvat, pokud by se to prosadilo, nebylo by to určitě od věci, otázkou jsou však finance. Pečlivě zvážit umístění, aby se tam všichni mohli dostat. Dostupnost i pro rodiče, možnost navštěvovat děti a spolupracovat. Pokud by se to otevřelo, „tak bych je tam lupal, jen by to hvízdalo“. Spádovost bych navrhoval maximálně jeden až dva kraje, jak již jsem říkal, nejsem příliš zastáncem centralizace.

Najít vhodný objekt kam by se dalo zařízení umístit, kde by bylo možné udělat potřebné úpravy pro fungování.

4.2 Rozhovor 2

1. Kolik let pracujete jako soudce?

1 rok

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

1 rok

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

No trochu problém je s tím, že s vazbou mladistvých jsem se ještě nesetkal. Protože u mladistvého je vazba možná pouze pokud účelu vazby nelze dosáhnout jinak a neměl jsem tu ještě tak závažný případ, aby to splnilo podmínky, kdy by se ta vazba musela ukládat. Z teorie, co znám, nebo podle mé představy se vazba v ČR dává málo. Nevidím tam ani pozitiva ani negativa, protože když provede něco tak závažného, že by se dala vazba, tak holt to vydrží v normální vazbě, byť odděleně od dospělých a tak. Nevidím už tam prostor pro nějakou probaci a mediaci, či něco jiného. Vazba se snad dává jen za vraždu. Účelem je vlastně, aby neutekl, neskrýval se, nepáchal další trestnou činnost a neovlivňoval svědky či průběh vyšetřování, což je tedy i pozitivum.

Já i u následných trestů jsem nedal nepodmíněný trest. Snažím se spíš využívat PMS a dávat výchovná opatření. Když už dávám trestní opatření, tak jsou to většinou obecně prospěšné práce, aby si mladiství taky trošku uvědomili, jak se vydělávají peníze, a že ne všechno je zadarmo. A že když budou pokračovat v tom způsobu života, jaký vedou, že opravdu skončí někde na podpoře a nezbude jim nic jiného než se ohánět tím koštětem a lopatou.

4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?

O projektu jsem poprvé slyšel od vás.

5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?

Nápad projektu je dobrý, ale horší je praxe. Nevím, jak to funguje v Německu, ale domnívám se, že u nás by to fungovalo jako prostředek, jak vytahat ze státu peníze a udělat si dobrou živnost. Neumím si představit, že by to v našich podmínkách něco přineslo, a že by to fungovalo. To ale asi nesouvisí s tou ideou tohoto projektu, ale obecně s výkonem služeb pro stát v ČR. Pokud pominu toto hledisko, nevím, jestli by tato idea fungovala. Nejsem sice psycholog ani pedagog, ten by vám to třeba řekl jinak, ale víte, já mám pocit, že, co se dítě nenaučí v rodině v předškolním věku a v brzkém školním věku, tak už se potom nenaučí.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Já opravdu nevím, nechci být úplný pesimista, ale když vidím, jakým způsobem se třeba rozházeli peníze za domácí vězení...

7. Proč ANO/NE?

Podle mě dítě potřebuje hlavně vzor v rodině, a když ráno nevidí, že musí vstát a jít do školy nebo do práce, a že rodiče jsou doma pouze na podpoře, tak, že ať se snažíme jakkoli a běží různé projekty, tak stejně z něj bude lenoch, který bude doma a po nocích bude chodit krást. Já na převýchovu v pozdním věku příliš nevěřím. Protože, když člověk v sobě nemá zažité ty mechanismy od malička, tak už se do člověka nedostanou. Mám takovou zkušenost, že pokud se mladistvým v nějakém zařízení někdo opravdu věnuje, za nějakou dobu se naučí základním návykům a pravidlům a potom co odejdou zpět do rodiny, kde to již nikdo nedodržuje, za krátkou dobu se vrátí zpátky tam, kde byli. Myslím si, že ti, co by absolvovali tento program, z něj odejdou v pořádku, ale problém bude v tom, jak si návyky udržet.

Toto může fungovat u normální rodiny, kde rodiče chodí do práce a na dítě nemají tolik času a ono jim mezitím zvlččí, ti se pak poučí, zjistí, že jejich výchova

nebyla dobrá, tam je pak dobré pracovat i s rodiči a po ukončení programu je to v pořádku. Protože, i když to dítě zatím nic nedělá, vidí to u svých rodičů a ten pozitivní vzor má. Potom je možné ho přesvědčit, aby se dal na stejnou dráhu jako jeho rodiče. U těchto mladistvých pachatelů, by mohl program fungovat.

Zdá se mi, že pokud člověk něco provede z mladické nerozvážnosti, pod vlivem party nebo podobně, dostane se z toho v podstatě sám, my k tomu pouze přispějeme tím, že ho můžeme postrašit a ukázat mu, co by následovalo, pokud by se to ještě opakovalo. Na to stačí podle mě současná opatření. U lidí, na které toto nefunguje, nebude fungovat ani nový projekt.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Já nevím, nechci být pesimista. Asi by to mohla být alternativa programům, kam mladiství pouze jednou za týden dochází. Pobyť v zařízení by mohl být efektivnější.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Nevím.

4.3 Rozhovor 3

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Od roku 2002, takže 8 let.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Soudil jsem v roce 2002 podle staré právní úpravy a podle nové právní úpravy jsem začal soudit mladistvé před rokem, takže dohromady 2 roky.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Ta vazba je opravdu nejkrajnějším prostředkem. Jak si určitě sama dokážete představit, výhody to nemá skoro žádné. Jedinou je vlastně ochrana společnosti. Pokud vše ostatní selže, musí se mladistvý umístit do vazby. Pokud přichází přímo z ulice, tak je ve vazbě možnost, že se mu tam někdo bude trochu věnovat, tam jsou speciální režimy pro mladistvé, ale že bych v tom viděl přímo nějaká pozitiva to rozhodně ne.

Negativem samozřejmě je, že přijde o své přirozené prostředí, ale v některých případech není zbytí. Jsou tam vlastně bezprizorní, čeká se pouze na soudní proces, je to spíše udržovací. Sice tam jsou také sociální pracovníci, ale není tam možnost chodit do školy, a to by bylo potřeba zajistit.

4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?

Přímo o projektu Lidé místo zdí jsem předtím neslyšel. Mám takovou mlhavou představu, že něco podobného funguje v zahraničí. To o čem jsem se dozvěděl od vás, funguje podobně ve skandinávských zemích, Norsku, Švédsku, ale nějak jsem se tím blíže nezabýval. To je spíše asi parketa sociálních pracovníků než soudců.

5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?

Bez diskuse pokud by ten projekt fungoval, tak jak by měl fungovat, je to jednoznačně lepší než nějaká vazba. Ale teď je samozřejmě otázka, kdo to zabezpečí, kdo to bude platit, jestli to bude aktivita soukromé firmy nebo zda to bude státem garantované, financované. To jsou podle mě dost zásadní otázky. Pokud by do toho měl stát nějak zasahovat. Určitě by to stálo za úvahu, aby ti mladiství měli jinou možnost než jít do věznice do vazby.

Důležité je, aby to zabezpečilo péči i o propuštěné mladistvé. Pokud byli předtím na ulici a po ukončení projektu se vrátí zase na ulici, tak to nebude mít účinek. To platí obecně i pro dospělé pachatele.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Já si myslím, že určitě. Tohle jsou věci, které mohou společnosti přinést nějaké výsledky, ale je to určitě běh na dlouhou trať, jak se říká. Výsledek není okamžitý, hned se neprojeví. Je otázka nakolik to bude společnost vnímat jako přínos, když výsledky budou třeba až za několik let. Nemůžeme chtít po všech členech společnosti, aby pochopili potřebnost práce právě s touto cílovou skupinou. Bude také těžké zjistit úspěšnost, člověk se po absolvování programu ztratí ve společnosti a za několik let nemusí mít chuť se vrátet k tomu, že prošel nějakým programem.

7. Proč ANO/NE?

Největší problém budou samozřejmě peníze, myslím si, že v zahraničí v Německu, ve Švýcarsku už jsou dál, mají tam ten systém daleko lépe propracovaný, což ovšem stojí hodně peněz, a myslím, že společnost u nás do toho nebude chtít tolik investovat.

Další problém je taky kolik zařízení by mělo být a kde je umístit, zda ty mladistvé centralizovat nebo ne. Další věc je proškolenost personálu. Musí to být lidé se zkušeností s prací s touto skupinou mladistvých. Důležité je také postarat

se o ty, kteří nedodrží pravidla projektu a vrátí se na ulici, bylo by dobré zkusit se postarat i o tyto jedince. Já se na to dívám z pohledu represe. Soudy jsou od toho, aby rozhodovaly o tom, co je dobré a co ne, případně za to ukládaly tresty. Jsou asi poslední v řadě orgánů státu, aby terapeuticky působily.

Myslím si, že i ze strany soudců by mohl být tlak umisťovat mladistvé do takových zařízení, protože tam nebudou obvinění v restriktivním režimu jen čekat, až bude soudní řízení jako ve vazbě, bude se s nimi pracovat celou dobu a může to přinést užitek. Těžko si dokážu představit, že by do takového zařízení byl umístěn člověk podezřelý ze spáchání závažného činu proti životu a zdraví. Takový člověk tam prostě být nemůže. Další problémy působí mladiství, kteří páchají majetkovou trestnou činnost, aby si zajistili peníze na drogy. Jak by takové zařízení zamezilo tomu, aby mladistvý dále neužíval drogy, a aby se tam vůbec neobjevily. Ani věznice s tím nejsou moc úspěšné a bojují s tím pořád. To jsou takové mé pochybnosti, které mohou být rozptýleny.

Další otázka je ohledně toho, že osobnost člověka je v 16-17 letech dost utvořená, lze to určitě nějak terapeuticky ovlivnit, ale některé věci se trvale změnit nedají, proto by to chtělo i nějakou následnou péči.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Soudnictví je dost konzervativní, takže ze začátku by se na to určitě nekoukalo s otevřeným hledím, ale vyzkoušet by se to mohlo. Klienty by to určitě našlo, o tom nepochybuji. Nebyli by bezprizorní jako ve vazbě, chodili by do školy, učili by se nějaké sociální návyky. Určitě by to své místo jako alternativa vazby našlo.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Snad radši nic, já v tomto oboru nedělám, tak nevím, jestli můžu někomu něco radit. Bylo by to ode mě dost troufalé dávat rady sociálním pracovníkům a

psychologům, kteří v tomto oboru pracují, mají své metody a tak. Možná jen obecné věci jako je zajistit návaznost na trestní řád, který upravuje výkon vazby.

4.4 Rozhovor 4

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Letos je to 10. rok.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Zabýval jsem se tím do roku 2003. Takže 3 roky.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Mladistvým se poměrně hůře vysvětluje, že vazba není trest. Je to pouze opatření, které má zabránit jedné ze tří zákonem uvedených skutečností (páchání další trestné činnosti, útěk, ovlivňování svědků). Pravdou je to, že tomu je výkon vazby podřízen. Pozitivní efekt to má v prevenci pro futuro. Samozřejmě jen u některých pachatelů.

Negativum je to, že u mladistvého pachatele, přece jenom když si vezmete, že tomu člověku je 15, 16, 17 let a zavřete ho do vazby, tak nepochybně to může mít negativní vliv na jeho psychiku a vůbec v postoji k životu do budoucna.

4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?

To znám, slyšel jsem o tom, předpokládám, že je to ten projekt, na kterém se na Zdravotně sociální fakultě podílí pan doktor Hála.

5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?

Ten projekt je postavený na tom, aby se nějakým způsobem vytvořili podmínky pro mladistvé, a to jak je vazebně nezajistit a pracovat s nimi. Každá taková práce je pozitivní. To má svůj význam. Faktem je, že je třeba velice důsledně analyzovat to případ od případu.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Bylo by dobré vzít si nejprve nějaká statistická data, zjistit kolik je vazebně stíhaných mladistvých pachatelů v ČR. Kolik je to procent ve vztahu třeba k Německu. A také jaké byly počty před zavedením projektu a potom. V současné době si myslím, že v ČR jsou možnosti náhrady vazby dostatečné. Podle zákona je i koluzní důvod vazby, to znamená, aby obviněný neovlivňoval svědky, nebo spoluobviněné nahraditelný umístěním do péče důvěryhodné osoby podle §50 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dá se říci, že pokud to jen trochu jde, tak mladistvého do vazby nebereme. Tento projekt by měl význam v případě, že vazební důvody jsou na tolik vážné, že je nelze nahradit jiným opatřením. V současné době se dá říci, že péče věnovaná mladistvým ve vazební věznici v Českých Budějovicích, ale i jinde je dostatečná.

7. Proč ANO/NE?

Ne, že bych byl skeptický, ale myslím, že při důsledném využití všech možností, které v současné době máme, je to dostatečné. To, co se daří jinde, se nemusí dařit u nás. Proto je potřeba analyzovat, jaké máme možnosti u nás a jaké mají výsledky. Teprve pokud nebudou dobré, začít hledat jiné možnosti.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Nepochybně pozitivní změnu k lepšímu, to znamená, pokud zavádět a realizovat nějaké projekty zaměřené na mladistvé evidentně již v této fázi trestního řízení, to znamená před pravomocným rozhodnutím. Snažit se saturovat jejich rodinné poměry tak, aby se podobné činnosti v budoucnu vyvarovali, zvýšit

míru sebereflexe a sebeúcty, to je taková vnitřní proměna. To je jedna věc a druhá věc je pokud bude odsouzen a trest vykonán, aby jeho resocializace byla úspěšná.

Méně mladistvých pachatelů a více prevence, hlavně to, že nebudeme mít recidivující pachatele z řad mladistvých. Nic jiného ani nemá význam. Prostě je naučit slušně žít, pokud to nejde, dávat jim takové ponaučení (trest, výchovné opatření), aby slušně žijící lidé věděli, že je budeme chránit.

9. *Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?*

Dobře složit tým, pojmout to interdisciplinárně, skutečně ten tým musí být interdisciplinární, aby tam byl psycholog, právník, pedagog, sociální pracovník a podobně. Protože to, co já slyším jako právník, slyší psycholog jinak. Teprve když si ten tým potom sedne a začne diskutovat o tom problému, je možné mít nějaký závěr, který by mohl vést k tomu kýženému cíli. To je asi alfa a omega, aby ta škála pracovníků tam byla zastoupena.

A potom být ostražitý, nevěřit všechno všem.

4.5 Rozhovor 5

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Od května 2010, takže necelý rok, proto možná mé odpovědi nebudou tolik podložené zkušenostmi.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Vzhledem k tomu, že tady byly zrušeny specializace, tak se nezabývám výhradně soudnictvím mládeže, ale i ostatní trestnou činností. Takže vlastně také od května 2010, zatím jsem měla 4 případy, kdy jsem soudila mladistvé.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Myslím si, že vazba je krajní řešení a ukládá se velice výjimečně, snad za nejvážnější činy jako je loupež nebo vražda. Soudci se snaží mladistvé do vazby nebrat. Z toho plyne i můj názor na pozitiva a negativa výkonu vazby. Domnívám se, že pozitiva jsou to, že člověk nemůže dále páchat trestnou činnost, případně mu zamezíte, aby se vyhýbal trestnímu stíhání, výkonu uloženého trestu. Případně mu zamezíte možnosti ovlivňovat svědky.

Negativa jsou stejná jako u dospělých, naučí se, co ještě neuměli, jsou ve špatném kolektivu a hlavně pokud je jim 15–18, tak se potřebují hlavně učit. Potřebují chodit do školy, získat nějaké pracovní zkušenosti, sociální dovednosti a vazební věznice k tomu určitě není vhodné prostředí.

Jenže je pravda, že, pokud se člověk do vězení dostane, a jak jsem říkala je to spíš ve výjimečných případech, neprošel normálním vývojem. Do školy stejně moc nechodí, dále se nevzdělává a pracovat nechce.

4. Znáte projekt *LIDÉ MÍSTO ZDÍ* německé společnosti EJJ (*Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de*)?

Neznám, poprvé jsem o něm slyšela od vás. Do té doby jsem tento projekt neznala.

5. Co si myslíte o projektu *LIDÉ MÍSTO ZDÍ*?

Je to určitě dobrý projekt. U nás se s mladistvými ve vazbě příliš nepracuje, režim dne je tam podle mě nevyhovující. Pokud chodí do školy, tak až ve výkonu trestu, ne ve vazbě.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Asi ano, ale je důležité, aby o to stál i ten mladistvý, aby to nebylo pouze mrhání penězi. Protože pokud se člověk nechce nic naučit, tak se to prostě nebude učit a je to utrácení peněz, pro tohoto člověka. Když se někdo dostane takzvaně na šikmou plochu, třeba pod vlivem špatné party, tak ano. Pro něj je to podle mě vhodné. Pokud se někdo cíleně vyhýbá trestnímu stíhání, nepřebírá písemnosti, chodí za školu, dále páchá trestnou činnost, u něj je to zbytečné, nemůžeme nikoho nutit, aby si třeba i zlepšoval životní podmínky, pokud nechce.

7. Proč ANO/NE?

Ano, vhodné by to bylo, ale jen pro lidi, kteří by o to měli zájem, jinak je to mrhání penězi.

Obávám se, že v současné době šetření, by to nikdo nechtěl finančně podporovat.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Očekávala bych, že odvede mladistvé od páchání další trestné činnosti. Aby se mladistvý chytil za nos, a taky aby viděl, že existují i jiné alternativy jak žít.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Získat co nejvíce peněz. Jinak nevím co doporučit, nemám tolik zkušeností, abych si dovolila někomu radit. Neodkážu si ani představit, jaké personální zajištění by tam mělo být, jestli někdo z vězeňské služby, aby ti lidé tam byli zabezpečení, a potom asi další pracovníci, kteří by se starali o program. S tím mají dobré zkušenosti pracovníci PMS.

4.6 Rozhovor 6

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Soudcem jsem od ledna roku 1993, takže 20. rok.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Začínala jsem jako soudce opatrovnických věcí, takže už tam jsem se v rámci výchovných opatření dostala k problematice mladistvých. Jinak trestní právo soudím od roku 1996 a od roku 2003, kdy vznikl zákon o soudnictví ve věcech mládeže, soudím mladistvé podle této nové úpravy.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

To je hodně složitá otázka, protože podle mého názoru vazba žádná pozitiva nemá. Vazba je skutečně opatřením výjimečným, které slouží opravdu tomu, aby to trestní řízení mohlo být řádně provedeno. U mladistvých je vazba v 99 % uložena pouze tehdy, jedná-li se o mladistvé, kteří jsou na útěku z ústavní výchovy. To, že je dítě na útěku, by nemělo být samo o sobě důvodem pro vazbu, ale vy jinak nemáte žádnou možnost ho k řízení dostat, tak proto se v těchto případech ukládá. Ale o tomto opatření se nedá mluvit v pozitivech.

Většinou se jedná o vazbu útěkovou, ještě jsem se nesečkala s koluzními důvody vazby, což znamená, že by mladistvý mařil vyšetřování. Dalším důvodem vazby bývá to, že mladiství na útěku z výchovného ústavu pořád páchá trestnou činnost a pak se ukládá vazba předstižná.

Negativa jsou jasná, já si prostě myslím, že ten člověk, který je pořád ještě neúplný, ta jeho osobnost ještě není zralá, by do takových drastických poměrů neměl přijít, na druhé straně, když půjdu ke konkrétním případům, a když si vybavím některá jména pachatelů, které jsem ve vazbě měla, a které jsem dokonce i do vazby poslala, tak u nich nevidím jinou možnost. Většinou v těch

výchovných ústavech jsou lidi, kteří neznají pravidla, odmítají je respektovat, kteří se prostě nepodvolí jiným způsobem pravidlům. Musejí se jim nastavit pevné hranice a ty se jim dají nastavit pouze způsobem vzetí do vazby.

Mám zkušenost, že někteří tu vazbu snáší lépe než dospělý pachatel, oni z těch výchovných ústavů jsou zvyklí na režim, jsou zvyklí poslouchat. Většina z nich jsou osobnosti deprivované až depravované, tak u nich není nějaké stýskání a podobně, oni si to nepřipouštějí.

Pamatuji si i několik případů, ale za celou praxi se dají spočítat na prstech jedné ruky, jsou to opravdu výjimky potvrzující pravidlo, kdy to zavření do vazby bylo poslední kapkou a mladistvého to změnilo k lepšímu.

Vidím tam i další problém z procesního hlediska, a to je délka trvání vazby, protože u trestných činů, které je možné v rámci trestního zákoníku podřadit do kategorie přečinu, to znamená tam, kde horní hranice trestu nepřevyšuje 5 let, je maximální délka trvání vazby 2 měsíce s tím, že pokud nelze tu kauzu dokončit, může krajský soud tuto lhůtu prodloužit. Ale musí mít tu žádost předloženou 15 dní před koncem vazby. To se téměř nedá stíhat, u dospělých jsou to 3 měsíce, po kterých se obligatorně přezkoumávají důvody vazby. U těch činů, které jsou v kategorii zločinu, je vazba 6 měsíců. V té době nemá soudce žádnou obligatorně stanovenou lhůtu, aby ji přezkoumával, tam jsou zase dospělí pachatelé ve výhodě, protože u nich je lhůta pořád 3 měsíce.

4. Znáte projekt *LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?*

Název jsem již slyšela, ale až od vás jsem zjistila co je náplní.

5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?

Myšlenka velmi dobrá. Ovšem pokud si představím kategorii mladistvých, kteří by do toho měli spadat, tak jsou to děti většinou bezprizorní, které nemají řád, nemají pracovní návyky, tak tu vlastní realizaci si nedokážu představit. Nebo dokážu si to představit, pokud by se ten projekt nebo ta hlavní myšlenka dokázali přenést. Kdyby se to dalo naprojektovat a doprojektovat na současné výchovné ústavy, bylo by to úžasné, ale úspěšnost nedokážu odhadnout. Vzhledem k tomu, že mám vystudovanou ještě jednu vysokou školu a dělala jsem státní závěrečné zkoušky ze speciální pedagogiky, opravdu se snažím s mladistvými více pracovat a působit na ně během soudního řízení, ale málokdy se to odrazí, hlavně u mladistvých, kteří by spadali do vazby. Myšlenka je dobrá, byla bych ráda, kdyby to tady takto fungovalo. Myslím si, že by se ta myšlenka dala použít i ve výchovných ústavech, kde jsou děti jak na základě řízení opatrovnického, tak trestního. Ale u některých konkrétních osob, které se mi pořád vrací a neplatí na ně vůbec nic, si to nedokážu představit. Někteří asi opravdu nemají kapacitu na to, aby jim to mentálně, výchovně do té hlavy došlo.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Zastávám názor, že kdyby ze vzorku 100 se to uchytilo u jednoho tak zaplat' pán bůh za to. Já si spíš myslím, že by bylo dobré mít projekt, který by šel i po linii výchovných ústavů, probační a mediační služby apod. Aby se na projektu podílelo více subjektů. Nemyslím si, že by bylo třeba vybudovat nové zařízení, ale spíš tento ideový rámec aplikovat do stávajících zařízení.

7. Proč ANO/NE?

Ano proto, že si myslím, že myšlenka je dobrá, to musím zopakovat a neodsuzuji ji. Myslím si, že by to přínos mohlo mít. Vidím na tom hodně dobrého, ale pro kategorii takových lidí by měly být nastaveny jednotná pravidla všude. Aby to nebyl jen krátký, časově omezený úsek, kde oni budou takto šlapat a pak

se vrátí zpátky do výchovného ústavu nebo do rodiny a ono se to rozplyne. Pokud by ten projekt měl mít smysl, tak to bude projekt drahý a na delší dobu.

Překážkou by mohly být v první řadě finance, na stejné úrovni je ochota toho člověka, protože si myslím, že pokud to dostane nařízeno a nebyl by alespoň trochu naladěný k tomu, že to bude respektovat, tak s tím člověkem nehnete. Dalším problémem by mohlo být to, že ten projekt je založen na jednoznačných pravidlech, a obávám se, že tato společnost není zralá na to, aby to podržela. Vidím to z vlastní zkušenosti, nechci to tedy shrnout, protože zkratky jsou vždy nebezpečné, ale bylo by to o tom, že každý má svá práva, ale také uznává a plní své povinnosti. Projekt by se měl spíše zaměřovat na povinnosti než na práva. V praxi je to ale často tak, že každý zná jen svá práva a na povinnosti zapomíná. To by hodně záleželo na osobnosti terapeuta, jak to zvládne. Musel by mít také dost osobní statečnosti, ale i vyzrálosti, to mi však už nepřísluší hodnotit. Je důležité, kdo mladistvé na cestě k nápravě doprovází, musí to být člověk, který to má v hlavě srovnané, má přirozenou autoritu a prostě to zvládá. Do trestního řízení se dostávají děti z nefunkčních rodin, které vyrůstají ve výchovných zařízeních, kde jsou pravidla džungle, oni jsou to vůdčí osobnosti a myslí si, že nad ně není. Nebo jsou to lidi bez této zkušenosti, ale jejich rodina nefunguje. Do nefunkčních rodin zařazují i rodiny, kde je projektivní výchova a dítě si myslí, že může všechno. S těmi se velice těžko pracuje.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Očekávala bych, že bude fungovat, alespoň u nějakého menšího vzorku by mohl mít úspěch. Neočekávala bych 100% úspěšnost ani 50% úspěšnost, ale alespoň někomu by to mohlo pomoci. Ten projekt by měl ty jedince dovychovat, což je velice těžké. Hlavně vzhledem k tomu, že jsou v pubertě, a to je těžké vychovat dítě v normální rodině, natož pak v nefunkční nebo ve výchovném zařízení.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Doporučila bych, aby to měli dobře právně zajištěné. Aby měli jednoznačně definované podmínky a pravidla jak pro klienty, tak především pro zaměstnance, protože pokud to budou chtít dělat poctivě a budou pracovat s tím materiálem, který dostanou k dispozici, když to tak řeknu, budou se dostávat na tenký led. Pokud toto nebude vyřešeno a pokud za tím konkrétním terapeutem nebude stát vedení, budou vznikat konfliktní situace. Naše společnost není naladěna na to, aby lidi jednoznačně vedla k dodržování pravidel, můžeme začít u politiků a pokračovat celým spektrem. Na druhou stranu do detailu z právní stránky nic neošetříte, protože práce s lidmi je pestrá a stávají se i nereálné situace.

Dále je důležitá supervize, do tohoto musí jít člověk s ideálem, protože pokud to bude dělat jen jako práci, tak to nebude fungovat. Pokud by zaangażovaný pracovník neměl supervizi, brzy vyhoří a bude ztrácet správný odstup. Myslím si, že to je práce pro vychovatele, psychology, právníky a další. Tento multidisciplinární tým musí něco držet dohromady, protože každý to uvidí ze svého hlediska a budou vznikat třecí plochy.

4.7 Rozhovor 7

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Skoro 30 let.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Přes 20 let.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Nemohu to hodnotit zcela objektivně prakticky. Domnívám se, že pozitivum může být to, že člověk pokud je člověk vůbec poprvé v tomto vězeňském zařízení a získá tuto zkušenost, řekne si že: „Tam už bych se nechtěl vrátit“. V jiném případě to pro mladistvého přínos nemá. Pozitivum to má pro orgány činné v trestním řízení, protože obviněný je jim k dispozici a může probíhat řízení. Docílí se tím zrychlení trestního řízení.

Negativum pro mladistvého je v to, že se ve věznici setká s dalšími pachateli trestné činnosti s mnohem většími zkušenostmi. Jestliže je to jedinec, který k tomu má sklony a nevdá mu to vězeňské prostředí, tak do sebe víceméně absorbuje jenom další a snazší způsoby páčání trestné činnosti, stane se otrlejší a je ve svém chování podporován. To záleží na osobnosti každého jedince.

Ve věznicích není čas a možnost s vězni pracovat, také je tam migrace pracovníků. Je hlavně dbáno na režim a volnočasové aktivity jsou v pozadí.

4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?

Tento projekt já absolutně neznám, nikdy nám nebyl prezentován. Na žádném ze školení, na kterém jsem byla, jsem o tomto projektu neslyšela. Ani

náznakem, že by někdo srovnával jak je u nás a jak v zahraničí, jsem tento projekt nezaznamenala.

5. Co si myslíte o projektu *LIDÉ MÍSTO ZDÍ*?

Upřímně řečeno mě tento projekt docela zaujal, ale pouze teoreticky, protože nedovedu si představit, jací konkrétní mladiství jsou umístění v EJF Lazarus. Protože u nás je natolik přísně vedena vazba mladistvých, respektive koho do té vazby můžeme vzít. Odvíjí se to již od doby trvání vazby. Je stanovena délka maximálně 6 měsíců, z nichž dva jsou na přípravné řízení, to znamená do doby než podá státní zástupce návrh na potrestání nebo obžalobu. U závažnějších činů je možné vazbu uložit na 6 měsíců, pak lze ještě dvakrát prodloužit, takže celkem může být prodlužována až na rok a půl, sem patří závažné násilné činy, jako jsou závažné loupeže, násilné trestné činy až třeba vraždy.

Pokud jde o bagatelnější provinění u mladistvých, tak tam máme ve vazbě majetkové recidivisty u krádeží apod. Pokud se bere mladistvý do vazby v těchto deliktech, tak jsou to většinou dost závadové osoby, jsou to většinou „útěkáři“ z výchovných zařízení. Již je jim nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova, když již je tam předchozí delikvence a již stáli před soudem. Tito útěkáři samozřejmě nemají prostředky a kradou, tak je umístíme do vazby, protože pokud ani výchovné zařízení na ně nestačí, tak musí jít do vazby. Pokud je to zvláště závažná trestná činnost, hlavně násilná, tak jsou to osoby, které bych já nikdy nemohla zařadit do tohoto programu. Protože to by se vymykalo účelu a smyslu nápravy.

Ale jinak mě to nadchlo, docela bych s tím souhlasila.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Myslím si, že ano. Líbí se mi, jak tam mají plný rozvrh. Nevím tedy, jaký rozvrh a jak pracují ve výchovných ústavech. Mně se to těžko porovnává se stávajícím chodem výchovných zařízení. Podle mě je tento projekt dobrý, ale ve

výchovném zařízení by vám řekli lépe, co je skutečně v našich podmínkách realizovatelné. V prostředí vazby je nemožné s mladistvými takto pracovat a dodržovat tento rozvrh. Kapacita ve věznicích je tak přeplněná, že to není možné.

Určitě je důležité, aby tam pracovali kvalifikovaní a zapálení pracovníci z různých oborů hlavně pedagogové, psychologové a terapeuti.

7. Proč ANO/NE?

Tam by mohl být problém s mícháním takto problémových dětí s ostatními. Myslím si, že bylo dobré, kdyby ve stávajících výchovných ústavech bylo oddělení nebo patro, kde by byli právě tito pachatelé trestné činnosti, a kde by se s nimi pracovalo podle tohoto modelu. Vůbec nejlepší by bylo vytvořit pro ně samostatné zařízení. Aby to bylo tak, jak si to představujeme, že z toho vyjde člověk schopný začlenit se do normálního života. Kdyby bylo pro každý kraj nebo i několik krajů vyčleněno jedno zařízení s tímto programem, bylo by to dobré. Ale nevím, zda by bylo technicky a finančně realizovatelné. Myslím si, že ti jedinci, kteří jsou v současné době umísťováni do vazby, by tam stejně skončili. Tento projekt by byl vhodný jako alternativa spíš pro ty, co jsou ve výchovných zařízeních a ještě se s nimi dá pracovat.

Problém by mohl být také v tom jak pracovat s rodinou. Pokud by se vytvořila konkrétní specializovaná zařízení právě pro tyto delikventy a s tímto programem, bylo by to dobré. U víceproblémových rodin to ale možné nebude. Pro možnost spolupracovat s rodinou, by bylo nejlepší zřídit podobné zařízení v každém kraji. Jinak bude velká dojezdová vzdálenost a pro mnohé to bude cestování příliš drahé, to je problém jak návštěv, tak propustek domů, a spolupráce nebude fungovat v potřebné intenzitě. Důležité je, aby všichni zúčastnění působili na mladistvého stejně. Je potřeba mu vytvořit vhodné rodinné zázemí a případně i obnovit vztahy. Toho se nedá dosáhnout, pokud dítě bude samo odloučené na druhém konci republiky.

Napadají mě také finanční problémy. Pokud by se tento projekt zavedl do nějakého stávajícího zařízení, znamenalo by to, že musí odejít stávající personál kromě těch, kteří by pokračovali podle projektu Lidé místo zdí. Musel by se přijmout nový opravdu kvalifikovaný personál, ale pokud nebudou zaplacení tak do toho nepůjdou. A budeme na tom tak jak teď, není to práce na 8 hodin, ze které se odchází s čistou hlavou, ale na 24 hodin denně, je tam noční, odpolední směna, kdy se s dětmi pořád pracuje na přípravě do školy, zájmových aktivitách, a to musí mít pracovníci zaplacené.

Možná by bylo finančně výhodnější postavit celý nový objekt rovnou připravený a vybavený na fungování projektu. Kde by bylo celé zázemí pro volnočasové aktivity atd. Mladiství potřebují během volného času se nějak realizovat, seberealizovat a na to musí být kde. Jeden sportuje, další víc tíhne ke kultuře nebo počítačům, ale všechno je to o financích.

Další problém by mohl vzniknout s tím, odkud nabere pracovníky. Pokud budeme chtít opravdu odborníky, tak je nejspíš nenajdeme v blízkém okolí. Potom je třeba jim také zajistit možnost bydlení. Nemůžeme ale počítat s tím, že to budou jen mladí lidé, kteří se spokojí s ubytovnou, mohou to být lidé s rodinami.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Intenzivní práci s mladistvými pachateli trestných činů vedenou odborným personálem, který práci dělá naplno. Nemyslím si, že by tento projekt změnil většinu mladistvých delikventů, ale alespoň u části by mohl mít smysl. Úspěchem by podle mě bylo, kdyby čtvrtina lidí, kteří absolvují tento program, by se již dalšího páchání trestné činnosti nedopouštěla.

V poslední době se všichni utěšují, jak se kriminalita mládeže drží na stejné úrovni nebo i mírně klesá, ale já vidím problém v tom, že celkový objem kriminality možná klesá, ale zvyšuje se agrese. Já si nepamatuji, že bych někdy měla tolik závažných násilných trestných činů mladistvých jako teď. U

mladistvých, kteří jsou souzeni poněkolkáté se opravdu agresivita stupňuje. Tak třeba i zlepšení v tomto ohledu.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Nebojte se, běžte do toho. Ale realizátoři by do toho měli sami být zapálení a jít do toho s tím, že tu práci budou dělat naplno. Musí to být lidé, kteří si svou práci zvolili a dělají ji rádi, ne jen pro peníze. Práce s touto mládeží je náročná a odpovědná, pokud si jí člověk nevybral a dělá ji pouze z povinnosti, nebude to fungovat.

4.8 Rozhovor 8

1. Kolik let pracujete jako soudce?

12 let.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

3 roky.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Já to beru obecně jak vazba u dospělých, tak u mladistvých, v poslední době jsem ani žádný návrh na vzetí mladistvého do vazby neměla. Když to vezmu obecně, tak největší pozitivum je to, že obviněný je k dispozici a může probíhat trestní řízení. Je dostupný a nemusíme ho nikde dlouhou dobu shánět.

Negativum je to, že vazební lhůty se musejí více hlídat a jsou docela krátké, takže je to více práce pro soud.

4. Znáte projekt *LIDÉ MÍSTO ZDÍ* německé společnosti EJJ (*Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de*)?

O projektu jsem slyšela až od vás, předtím jsem o tom vůbec neslyšela.

5. Co si myslíte o projektu *LIDÉ MÍSTO ZDÍ*?

Je to určitě zajímavé, ale nepřipadá mi to nějak rozdílné třeba od výchovných ústavů mládeže. Nepřišlo mi to jako nic převratně nového a myslím, že to má podobný režim. I když tedy musím říct, že se ve fungování výchovných ústavů tolik nevyznám. Tam je samozřejmě problém s útekem. V zařízeních, kde pracují podle tohoto projektu, je ta práce nejspíš intenzivnější a odbornější, podle toho, co jsem pochopila z těch informací, které mám od vás. Myslím si, že je určitě lepší, aby mladiství byli umístěni do podobného zařízení než do vězení. Tím by také mohlo odpadnout nebezpečí, že se ve vězení naučí nějaké další způsoby páchaní trestné činnosti.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

To je těžká otázka, podle toho jaké mám zkušenosti z výchovných ústavů, tak by toto zařízení muselo být mnohem lépe zabezpečené proti úteku. Pokud by tam bylo dostatečné zabezpečení tak ano, protože výhoda věznice je v tom, že z ní nikdo neuteče.

Na druhé straně se mi líbí to, že se tam s nimi pracuje a nejsou tam jen tak ponechání. Věznice má sice režim, ale volnočasové aktivity a podobně tam chybí. U některých mladistvých by to určitě bylo vhodné a mohlo by to mít výsledky. Samozřejmě si myslím, že jsou i takoví mladiství pachatelé, pro které toto nebude.

Dobrá je taky práce s rodinou, protože některé rodiny děti přímo strhávají do víru trestné činnosti. Tady by záleželo na přesné diagnostice a následné práci s celou rodinou. Od takového zařízení bych důkladnou diagnostiku očekávala.

Když je tam tým odborníků, tak bych přepokládala, že diagnostiku a plán péče budou mít dobře propracovaný.

7. Proč ANO/NE?

Pro projekt určitě mluví to, že je u mladistvých větší možnost je ovlivnit, než u dospělých pachatelů. Pokud by se s nimi opravdu terapeuticky pracovalo, měli by dostatek zájmových aktivit a různých programů, pak věřím tomu, že by někomu mohlo pomoci ke změně. Člověk by mohl tuto šanci využít a nasměrovat svůj život tím správným směrem.

Problémem by mohlo být to, že vše, co je nové, je neznámé a na to se soudci dívají velice opatrně, rezervovaně a je potřeba je o potřebnosti přesvědčit. Mě osobně by velice zajímalo, jak to bude zabezpečené, aby mladistvý nemohl utéct a opravdu byl soudci k dispozici, když je potřeba.

Problém by byl samozřejmě s financováním. Myslím si, že u nás systém financování nebude tak dobrý jako v Německu a pokud se bude na něčem šetřit, hlavně co se týká bezpečnosti, může dojít k události, která může narušit celý chod zařízení a komplikovat i zavedení projektu. Pokud by tam třeba ti mladiství měli možnost pracovat a třeba si hradit částečně pobyt nebo soudní výlohy, aby po propuštění neměli hned dluh, tak proč ne.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Asi bych s tím zatím žádná zvláštní očekávání nespojovala, protože již jsem v justici delší čas a většina očekávání se nenaplnila. Nemyslím si, že by to spasilo všechny mladistvé obviněné.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Dobře složit multidisciplinární tým pracovníků, kde by byli vychovatelé, pedagogové, psychologové, sociální pracovníci, ale i pracovníci zajišťující bezpečnost. Sehnat si dostatek financí.

Důležitá je také kapacita zařízení, pokud by tam byla menší skupina lidí, tak se s nimi dá pracovat, ale věznice jsou opravdu továrny a tam na to není prostor.

Je dobré, že se zabývají mladistvými, ale co nezletilé děti, kterým ještě nebylo 15 let a páchají trestnou činností? Napadlo mě, že by bylo dobré zabývat se i jimi. U nich je sice jiné řízení než u mladistvých a vazba se jim nenařizuje, ale i s nimi by stálo za to intenzivněji pracovat. Než je pouze zavřít do diagnostického ústavu, dětského domova a tak.

4.9 Rozhovor 9

1. Kolik let pracujete jako soudce?

Teprve druhým rokem.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Také 2 roky.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Musím říct, že jsem se s vazbou mladistvých zatím příliš často nesetkala. Praxe je taková, že se vazba ukládá jako krajní řešení, spíše se nejdříve zkouší alternativy. V tomto je dobrá spolupráce s PMS. Do vazby se umísťují opravdu ti nejhorší, nebo ti, co utíkají z výchovných ústavů.

Pozitiva pro mě jako pro soudce vyplývají ze zákona, a to je, že obviněný je k dispozici soudnímu řízení, neskrývá se a neprodluhuje tak řízení. Samozřejmě je to také ochrana společnosti, protože do vazby se většinou dostávají recidivisty, kteří mají na svědomí velkou majetkovou trestnou činnost nebo násilné trestné činy. U nich se tak zamezí páchání dalších trestných činů.

Negativa vidím v tom, že to není dobré prostředí, často se tam mladiství ještě něčemu přiučí, než aby se polepšili.

4. Znáte projekt *LIDÉ MÍSTO ZDÍ* německé společnosti *EJF* (*Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de*)?

Neznám, poprvé jsem se o něm dozvěděla až od vás.

5. Co si myslíte o projektu *LIDÉ MÍSTO ZDÍ*?

Tento projekt se mi docela líbí. Určitě je lepší umístit mladistvého do podobného zařízení, než ho poslat do věznice. Ale nevím, pro jaký typ těch mladistvých pachatelů by to konkrétně bylo, protože jak jsem říkala, ti co se umísťují do vazby, jsou pachatelé opravdu závažných trestných činů a často to bývají narušené osobnosti a nevím, jestli u nich v nějakých 17 letech není pozdě. Ti, co spáchají méně závažný čin, a myslím si, že právě pro ně by ten projekt měl smysl, se nedávají do vazby, ale jsou spíš ve výchovných ústavech nebo se ukládá dohled probačního úředníka a podobně.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Asi ano, ale tu samotnou realizaci bych spíš viděla v tom, aby na tento projekt přecházela stávající výchovná zařízení. Protože budovat nová zařízení je velice finančně náročné a tady se obávám, že by na to prostředky nebyly. Také si myslím, že v poslední době byly již některé drahé projekty, jako domácí vězení a elektronické náramky, které dopadly špatně. Proto by také soudci mohli být opatrní. Pokud by se to zkusilo třeba na nějakém oddělení stávajících výchovných zařízení, která by se tomu přizpůsobila a fungovalo by to, tak proč ten projekt nedělat a nerozšiřovat.

7. Proč ANO/NE?

Ano, protože současný systém vazby není příliš úspěšný, hlavně co se týká znovu začlenění těch mladistvých do společnosti a pokud s tímto projektem mají v Německu dobré zkušenosti a dělal by se u nás poctivě, mohl by mít úspěch. Zaujalo mě i to, že se snaží pracovat s rodinou. Protože podle mě, pokud se někdo bude snažit nějakou omezenou dobu s tím dítětem pracovat a ono pak přijde do rodiny, která nefunguje, tak bude za chvíli zpátky páchat trestnou činnost. A to je bohužel většina těch mladistvých. Nemají fungující rodinu a zázemí, nevidí u rodičů, že by chodili do práce atd. To si myslím, že by mohl být problém.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Očekávala bych menší návratnost, recidivu, mladistvých pachatelů. I když u některých to asi možné nebude. To určitě.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Určitě získat dostatek peněz a kvalifikovaného personálu. Pak nekopírovat pouze projekt, ale hlavní myšlenku převést do našich podmínek. Protože se s Německem nemůžeme srovnávat a pokud oni to mají přizpůsobené tamní mládeži, nemusí to fungovat u nás.

4.10 Rozhovor 10

1. Kolik let pracujete jako soudce?

12 let.

2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?

Prakticky celou dobu. Od roku 2004, kdy nabyl platnosti zákon o soudnictví mládeže, soudím podle této úpravy. Již předtím jsem se k souzení mladistvých dostával, ale ne jako specialista.

3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?

Pozitivum úpravy vazby, tak, jak je teď nastavená, je to, že zajišťuje účast obviněného na soudním líčení. Ale tak, jak je to teď nastavené, je mnoho případů, kdy to ten účel až tak příliš neplní. Hlavním důvodem je nastavení lhůt a prodloužení vazby, které z praktického hlediska mohou někdy způsobovat velké problémy, protože jsou krátké. V praxi pozoruji, že je to v podstatě tak, že když je možnost se vazbě vyhnout, tak se využije. Vzetí mladistvého do vazby se používá v krajním případě. Když pominu obecné formulace, jako je to, že vazba se používá v případě, kdy není možné účelu dosáhnout jinak a tak dále, z praktického hlediska u jiných než zvlášť závažných provinění je lhůta vazby mladistvého 2 měsíce v přípravném řízení, lze tedy prodloužit, ale zase pouze o dva měsíce v přípravném řízení a o další dva měsíce před soudem, pokud se třeba vyšetřuje nějaký větší případ, kde je více obžalovaných, hlavně to bývají gangy mladistvých, je téměř nemožné ji dodržet. Pokud je každý z obviněných vzatý do vazby v jiný okamžik, tak je nepředstavitelné u všech vazbu prodloužovat, tak, aby jednání mohlo probíhat. Dalším problémem je to, že o prodloužení rozhoduje nadřízený soud, ještě se k tomu přidávají stížnosti a spis je veden pouze jednou a musí se předávat. V takových případech je z praktického hlediska vazba problém. Aby se to dalo stihnout, tak by muselo existovat několik kopií spisu, což

samozřejmě nejde, v tomto pohledu jsou lhůty vazby nevyhovující. V praxi se vazba mladistvých používá opravdu, pokud už to nelze řešit jinak.

Vliv na mladistvého to určitě dobrý nemá. Proto by se do vazby neměl dostat mladistvý, který se poprvé dostal na scestí a jednou se nedostavil k hlavnímu líčení u soudu. Do vazby se dostávají většinou ti, kteří mají za sebou delší kriminální kariéru, již jim byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova a oni utíkají. Jsou stíhaní pro útek a během útěku nemají peníze, takže páchají další trestnou činnost. To jsou již hodně narušené osobnosti a u nich si myslím, že vazba není takovou zátěží v otázce dalšího vývoje. Pokud se v kriminálním prostředí pohybuje více let, nemyslím si, že by na něj vazba měla negativní dopad, vlastně jakýkoli dopad. Ti, kteří již ve vazbě skončí, opakují trestnou činnost.

4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF Lazarus (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?

Neznám, poprvé jste mi o něm řekla vy.

5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?

Pokud by byl ten projekt již někde zaběhlý a byla by to další alternativa vazby k stávajícím, proč ne. Důležité je zajistit bezpečnost a zamezit útekům, pak si myslím, že by bylo dobré mít taková zařízení jako alternativu vazby.

Samozřejmě z praktického hlediska je to podle mě v České republice za stávající situace nerealizovatelné. Postavit takové zařízení je velice drahé a v současné době nejsou peníze na nic včetně rozšiřování kapacit ve věznicích apod. Nevím, jestli by to někdo chtěl financovat. Myslím si, že by tento projekt měl smysl u mladistvých, kteří trestný čin spáchali poprvé, nebyli do té doby nějak jinak „narušení“. U nich je podle mě velká šance na to, že se jejich převýchovy a změny dosáhne již v průběhu trestného řízení, a je předpoklad, že nebudou potrestáni nepodmíněným trestem. Je naděje, že neskončí tak, že budou

střídat dokola vazbu za výkon trestu a budou žít běžným spořádaným životem. U nich ten program něčemu pomůže.

U některých mladistvých by projekt Lidí místo zdí mohl pomoci. Určitě je lepší, aby někdo na mladistvé výchovně působil, než aby byli ve vazební věznici, kde se ještě mohou přiučit další trestné činnosti. Znovu však zdůrazňuji potřebu zabránit útekům.

6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?

Tento projekt je určitě zajímavý, bylo by dobré vyzkoušet ho i u nás. Na druhou stranu si myslím, že bude problém s financemi a nedůvěrou. Domácí vězení byl také drahý projekt, který stál mnoho peněz a zatím nefunguje.

7. Proč ANO/NE?

Pokud si vybavím případy mladistvých, kterým byla uložena vazba, tak jsou to ti, kteří jsou umístěni v nějakém výchovném zařízení, které ale není dostatečně zabezpečeno a oni z něj utečou, když se jim začne blížit hlavní líčení a pak to alternativní opatření neplní účel. Není možné je v těchto výchovných zařízeních zajistit proti útěku. Pokud by měli být zařazeni do projektu Lidé místo zdí, musela by být dobře zajištěna bezpečnost, aby nebyla mařena účast na trestním řízení. Druhým důvodem proč jsou mladiství braní do vazby, je spáchání zvláště závažného činu, jako třeba vraždy, těch naštěstí není tolik. Takového pachatele si také neumím představit v jiném zařízení než ve věznici.

Dalším důvodem pro zavedení projektu by mohla být současná diskuse o plnění funkce ochranné výchovy a o fungování výchovných ústavů vůbec. Třeba by se nový způsob práce osvědčil.

8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?

Plnění účelu vazby, což je účast na soudním líčení a zároveň omezení negativních vlivů, to znamená hlavně, aby se ve věznici neučili to, co ještě neumí.

U případů, které nejsou beznadějně, nějakou nápravu a převýchovu. Zajímavé by bylo také porovnat náklady na jednu osobu ve vazbě a v tomto zařízení. Protože opravdu peníze nejsou a pokud by to drahé, tak to nemá šanci na úspěch. Dalším očekáváním je mít obviněné přítomné na řízení bez neustálého prodlužování lhůty vazby.

9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Na to si netroufám. Jedině to, co jsem již říkal, dobře mladistvé zabezpečit a plnit výchovnou funkci.

5. Diskuse

Mezi deseti soudci a soudkyněmi zabývajícími se soudnictvím ve věcech mládeže, kteří poskytli rozhovor, byli jak nově jmenovaní s praxí jeden rok, tak i zkušení soudci s mnohaletou praxí.

V odpovědi na otázku týkající se pozitiv a negativ výkonu vazby mladistvých v České republice se shodovali. Jako pozitivum uváděli hlavně důvody vyplývající ze zákona, což je zamezení možnosti útěku a tím zajištění přítomnosti obviněného při soudním líčení. Zabránění ovlivňování svědků nebo dalších obviněných a zamezení páčání další trestné činnosti či dokonání trestného činu, kterým obviněný hrozil, nebo se o něj pokusil. Pozitiva jsou to však pouze pro soudy a společnost nikoli pro obviněného. Ve třech odpovědích se objevila možnost odstrašení malého množství mladistvých krátkým pobytem ve vazební věznici.

Spíš soudci mluvili o negativech. Nejčastěji uváděným negativem (6x) bylo to, že se mladistvý ve vězení naučí další způsoby páčání trestné činnosti, postupně ztrácí zábrany, jeho trestná činnost graduje a vrací se před soud s dalšími obviněními. S tím souvisí ztráta přirozeného prostředí, přechod do prostředí věznice a kolektivu spoluvězňů, které uvedlo 5 soudců. Čtyři respondenti uvedli jako negativum krátké lhůty vazby mladistvých, které jim komplikují práci. Stejný počet viděl problém v tom, že vazba je pouze zajišťující institut a s mladistvými se příliš npracuje, pouze čekají na soudní líčení.

V Německu se na základě podobných zkušeností podporuje názor, že ochrana společnosti nespočívá pouze v umístění delikventů do vazby, ale probíhá v rámci jejich úspěšné resocializace. Zdůrazňují také, že zajištění a resocializace nejsou v protikladu, proto je dobré s mladistvými začít pracovat již ve vazbě (Arloth, 2007).

Všichni dotázaní se shodli, že vazba se nařizuje ve výjimečných a závažných případech u obviněných, kteří recidivují, páchají rozsáhlou a závažnou trestnou činností, utíkají z výchovných zařízení a znemožňují tím probíhání trestního řízení. Z toho vyplývá, že se nejdříve snaží využívat alternativních opatření. Tato praxe je dle mého názoru dobrá, ale vyplývají z ní otázky týkající se funkčnosti jednotlivých alternativních opatření, což již není obsahem této diplomové práce.

O projektu Lidé místo zdi byl informován pouze 1 z 10 dotázaných soudců, dva soudci uvedli, že již o podobném projektu slyšeli, ale nemají o jeho náplni podrobnější informace.

Na základě informací, které respondenti o projektu Lidé místo zdi dostali (viz. Příloha 2), všichni uvedli, že náplň je zajímavá a líbí se jim. Ve dvou případech se objevily obavy z praktické realizace v našich podmínkách a návrh nezřizovat přímo nové zařízení, ale převést myšlenku projektu do stávajících výchovných zařízení. Protože právě úteky z výchovných ústavů, na kterých mladiství páchají další trestnou činností a maří tím průběh trestního řízení, jsou často jedním z důvodů ukládání vazby.

Ze strany odborné veřejnosti také občas zaznívají pochybnosti, zda umístění ve výchovném ústavu skutečně plní účel vazby, především proto, že hrozí negativní ovlivnění ostatních svěřenců ze strany delikventů. Dalším důvodem, proč zařízení nechtějí obviněné mladistvé přijímat do péče je nedostatečné zabezpečení proti útěku (Zeman, 2010). Z tohoto důvodu by bylo i dle mého názoru dobré, aby některé zařízení přijalo náplň a technické zabezpečení podle projektu Lidé místo zdi.

S návrhem zrealizovat tento projekt i v České republice by souhlasilo 8 dotázaných, zbylí dva uvedli, že projekt by mohl být u některých mladistvých úspěšný, ale současný systém alternativ vazby se jim zdá dostatečný a není

potřeba financovat další projekty hlavně s ohledem na současný nedostatek peněz ve vězeňství.

Škála důvodů pro zavedení projektu i v České republice byla poměrně široká. Sedm dotázaných soudců se shodlo na tom, že umístění mladistvého do projektu Lidé místo zdí místo vazby, by mělo dobrý vliv na rozvoj osobnosti mladistvého, protože by se s ním pořád terapeuticky a výchovně pracovalo. Druhým nejčastěji uváděným důvodem (4 z 10 dotázaných) bylo vzdělávání již během přípravného řízení. Zapojení rodiny, pokud je rodina alespoň trochu funkční, do péče o mladistvého by přivítali 3 respondenti. Dva soudci hodnotili pozitivně to, že by účastníci programu byli lépe zajištěni proti útěku, než jsou ve výchovných ústavech a zároveň by byli v lepším prostředí než je vazba, kde by se jim personál více věnoval.

Nejčastějším problémem, který by mohl komplikovat zavedení projektu, byly finance, současné finanční problémy zmínil každý respondent. Tyto problémy si uvědomuje i náměstek ministra spravedlnosti, podle něhož je evidentní, že vězeňský systém v ČR je finančně absolutně na dně a veškeré úspory v rámci stabilizace veřejných rozpočtů, už nezasahují do kategorie vězeňství, protože tam už není kde šetřit. Aby byla možnost odstranit současné problémy věznic, kterými jsou hlavně stavebnětechnický stav, přeplněnost a nízká zaměstnanost vězňů, je potřeba dodat finanční prostředky (Blanda, Prunerová, 2011).

Tři soudci mluvili o možné počáteční nedůvěře jak ze strany soudců, tak veřejnosti. Obávali se, že veřejnost nebude nakloněna podporovat projekt pro danou cílovou skupinu, když výsledky nebudou patrné hned. Stejný počet uvedl jako možnou překážku umístění a spádovou oblast, jako přijatelnou považovali působnost maximálně přes dva kraje, hlavně kvůli dopravní dostupnosti. Dva soudci uvedli problém se zajištěním dostatečného počtu dobrých, kvalifikovaných pracovníků. Ve dvou případech zastávají dotázaní názor, že projekt Lidé místo zdí

není potřeba u mladistvých, kterým je již 17 let, jsou starší a nemají základ z rodiny, u nich se těžko nějakému zařízení podaří změnit životní styl a postoje.

Očekávání soudců od fungování projektu byla různá. Ve čtyřech rozhovorech se objevilo snížení recidivy a stupňování agresivity v trestných činech, stejně tak úspěšná resocializace a pozitivní ovlivnění osobnosti alespoň některých mladistvých a také to, že se během programu naučí normám a pravidlům fungování ve společnosti. Tři respondenti by očekávali kladení důrazu na vzdělání a uplatnění na trhu práce.

Tato očekávání v podstatě odpovídají cílům projektu Lidé místo zdí, kterými jsou příprava na integraci na samostatný beztrestný život. Individuální životní plány, závazné dohody týkající se bydlení, návštěvy školy, profesního života a uspořádání volného času mají být s mladistvými zpracovány s perspektivou, aby soudy mohli trestní stíhání zastavit, přerušit a mladistvým poskytnout šanci vést beztrestný život (www.ejf.de).

Dva dotázaní vyzvedli potřebu zajištění proti útěku a tím i přítomnosti obviněných u řízení před soudem. K dalším jednotlivým očekáváním patří zapojení rodiny do péče o mladistvého, zmizení pobytů za mřížemi, lepší účinnost než současné programy, kam obviněný pouze dochází. Změnou k lepšímu by mělo také být to, že se s mladistvými začne pracovat již ve fázi před rozhodnutím soudu a tuto dobu netráví pouze čekáním.

V doporučeních případným realizátorům české modifikace projektu se 5x objevilo dobře složit multidisciplinární tým pracovníků s potřebnou odborností, a také nadšením a zapálením. Jedna soudkyně uvedla také potřebu supervize a pevného vedení, které bude stát za jednotlivými pracovníky.

V přístupu personálu spočívá rozdíl mezi pobytem v zařízení EJM Lazarus a ve věznici i v moderních evropských věznicích rovněž pracují psychologové, vychovatelé, sociální pracovníci, duchovní a další specialisté na práci s delikventní mládeží, ale je jich stále ještě zoufale málo v porovnání s velkorysým

personálním vybavením dobře financovaného německého projektu. Navíc, a to je podstatné, existují i rozdíly v kvalitě. Všichni pracovníci v obdobných zařízeních (možná i proto, že jsou dobře placeni, ale jistě nejen proto) se vyznačují plným osobním nasazením, zaujatostí pro své výchovné poslání, uplatňováním náročného individuálního přístupu ke každému ze svých svěřenců (Hála, 2009a).

Třikrát bylo doporučeno zajistit si dostatek financí, propracovat právní záležitosti, jak v návaznosti na trestný řád, tak i samotná pravidla a podmínky práce v zařízeních, a také dobře zařízení zajistit proti útekům. K dalším doporučením patřilo vhodně zvolit umístění a spádovou oblast, zajistit navazující péči po propuštění, nekopírovat pouze německý projekt, ale upravit ho podle českých poměrů, a také zaměřit se i na pachatele mladší 15 let.

V Německu jsou pod heslem „Lidé místo zdí“ umístováni mladiství ve věku od 14 do 17 let (www.ejf.de).

Pokud bych měla přímo citovat některá doporučení, bylo by to: **„Nebojte se, běžte do toho“, „Vytrvat“, „Pokud by se to otevřelo, tak bych je tam lupal, jen by to hvízdalo“, „Být ostražití a nevěřit všechno všem“.**

6. Závěr

Umístění ve vazbě je pro člověka velice zátěžovou situací. Tvrdé podmínky vazby mohou obviněného negativně ovlivnit na celý život. V současné době je v Evropských zemích snaha ve věznicích dbát na humanizaci, dodržování lidských práv a programy zacházení zmírňovat dopady pobytu za mřížemi na další život člověka. U mladistvých mohou být negativní vlivy ještě silnější než u dospělých, proto je u této skupiny preferovaná snaha využívat alternativní opatření. Zde se však naráží na problémy. Jedním z nich je spíše symbolická funkce některých opatření. Dalším je malá intenzita působení na mladistvého, pokud dochází do nějakého probačního programu jednou za týden a pokud je obviněný umístěn do výchovného ústavu, často utíká. Z těchto a dalších důvodů pak není plněn účel vazby a mladistvý musí být umístěn do vazební věznice nebo věznice.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat, jaké jsou postoje českých soudců, kteří mají zkušenost se soudnictvím ve věcech mládeže k vazebnímu řešení delikvence mládeže. Tento cíl se podařilo naplnit. Z rozhovorů vyplynulo, že na vazbě neshledávají mnoho pozitivního. Užívají tento institut jako poslední možné řešení, čímž se naplňuje chápání vazby jako prostředku ultima ratio, o což usiluje zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Soudci si uvědomují negativní vliv uvěznění na psychiku a vývoj osobnosti mladistvého, které následně mohou přispívat k recidivě a gradaci trestné činnosti.

Druhým cílem bylo zjistit jaké je povědomí soudců zabývajících se soudnictvím mládeže o projektu Německé společnosti EJM Lazarus Menschen statt Mauern/ „Lidé místo zdí“, zmapovat jaké postoje k danému projektu zaujímají a zda by uvítali vznik podobného zařízení i v České republice. Tento cíl byl také naplněn. Ve výzkumu bylo zjištěno, že informovanost o daném projektu je minimální. Pouze 1 z 10 dotázaných věděl, co je jeho hlavní myšlenkou a náplní.

Příjemným zjištěním bylo, že po seznámení s ideovou náplní projektu, ho většina dotázaných soudců hodnotila pozitivně a byla nakloněna jeho případné realizaci i v České republice. I když by novou šanci na změnu životního stylu, začlenění zpět do společnosti a život v zákonnosti, nevyužili všichni mladiství provinilci, myslím si, že by využití určitě našel. Mohl by být také přímo upraven tak, aby vyřešil současné nedostatky alternativnímu řešení delikvence mládeže.

Přínosem práce je zmapování názorů soudců na vazební řešení delikvence mládeže a na projekt Lidé místo zdí. Oslovení soudci byli velice vstřícní a někteří poskytli značně rozsáhlé rozhovory, ve kterých se objevily, jak jejich názory na danou problematiku, tak podněty pro další výzkum, čímž byl získán cenný materiál. Vzhledem k tomu, že z výzkumu vyplynulo, že informovanost o daném projektu je minimální, přispěla diplomová práce i k zvýšení informovanosti.

Pro další práci na zavádění české modifikace projektu Lidé místo zdí bych doporučila dále zvyšovat informovanost soudců, dobrým způsobem jak toho dosáhnout, je exkurze soudců do některého zařízení v Německu. Dále by bylo vhodné zjistit, jaký postoj k projektu zaujímají různá výchovná zařízení a ověřit, za jakých podmínek by bylo možné v nich začít pracovat podle filosofie projektu Lidé místo zdí.

7. Klíčová slova

Alternativy vazby

Projekt Lidé místo zdí

Vazba

8. Seznam použité literatury

1. ARLOTH, F., Stand der Gesetzgebung fur den Jugendstrafvollzug und verfassungsrechtliche Rahmenbedingungen. *Forum Strafvollzug*. 2007, roč. 56, č. 2, s. 56. ISSN 1865-1534.
2. BLANDA, R. - PRUNEROVÁ, M., Jaká bude budoucnost českého vězeňství? *České vězeňství*. 2011, roč. 19, č. 1, s. 14 – 15. ISSN 1213-9297.
3. ČERNÍKOVÁ, V. et al., *Sociální ochrana*. Příbram: Aleš Čeněk, 2008. 243 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
4. DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
5. EJF LAZARUS, www.ejf.de [online] Berlín: EJF Lazarus [cit. 12-07-2011]. Dostupné z: <<http://www.ejf.de/internationale-arbeit/tschechisch.html>>.
6. EJF LAZARUS, Zehn Jahre „Haus am See“ in Julienwalde. *EJF-Lazarus Aktuell* [online]. 2010, roč. 17, č. 2, s. 19. [cit. 03-08-2011]. Dostupné z: <http://www.ejf.de/fileadmin/user_upload/ejf-aktuell/ejf-aktuell_2-2010_netz.pdf>. ISSN 1436-8315.
7. *European Committee for the Prevention of torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)*. [online]. Strasbourg: Council of Europe, 1993. [cit. 03-08-2011]. Dostupné z: <<http://www.cpt.coe.int/en/about.htm>>.
8. FÁBRY, A., *Úvod do penologie*. 1. vyd. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006. 176 s. ISBN 80-89185-23-1.

9. FISCHER, S. - ŠKODA, J., *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
10. FISCHER, S. - ŠKODA, J., *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.
11. FUCHS, S., Justizanstalt Leoben. *Forum Strafvollzug*. 2010, roč. 59, č. 2, s. 96-99. ISSN 1865-1534.
12. HÁLA, J., *Bolest a naděje vězení*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. 127 s. ISBN 978-80-7387-013-3.
13. HÁLA, J., *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 185 s. ISBN 80-86708-30-6.
14. HÁLA, J., Lidé místo zdí v ČR. *České vězeňství*. 2009a, roč. 17, č. 1, s. 13-14. ISSN 1213-9297.
15. HÁLA, J., Nadějně výchovně terapeutické projekty v bavorském Frankenu. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2009b, roč. 5, č. 1, s. 81-83. ISSN 1801-0261.
16. HÁLA, J., Uzavřeme dohodu o spolupráci s EJF Lazaru. *QUO VADIS*. 2008, roč.5, č.2, s. 23-24.
17. HÁLA, J., Hodnotíme roční spolupráce s EJF. *QUO VADIS*. 2010, roč.7, č.1, s. 23.
18. HEBEISEN, D., Das neue Jugendstrafrecht der Schweiz. *Forum Strafvollzug*. 2007, roč. 56, č. 2, s. 83-84. ISSN 1865-1534.
19. HENDL, J., *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

20. JARMER, M., Konkrete Hoffnungszeichen – Bildung in der Sicherungsvetwahrung. *Forum Stafvollzug*. 2010, roč. 59, č. 3, s. 146-148. ISSN 1865-1534.
21. JEDLIČKA, R., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
22. JELÍNEK, J. - MELICHAROVÁ, D., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5.
23. JUSTOVÁ, M., *Zem, ktorá nemá svoje nebo*. 1. vyd. Bratislava: Sofa, 2009. 341 s. ISBN 978-80-89033-61-4.
24. JŮZL, M., Mládí... České vězeňství, 2009, roč. 17, č. 3, s. 12. ISSN 1213-9297.
25. *Leitbild*. [online]. 2010. [cit. 12-07-2011]. Dostupné z: <<http://www.projekt-chance.de/?leitbild,39>>.
26. MAŘÁDEK, V., *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 142 s. ISBN 80-7042-256-4.
27. MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Potrál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
28. MATOUŠEK, O. et al., *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
29. MOLLIK, R., Übergangsmanagement im Jugendstrafvollzug. *Forum Stafvollzug*. 2010, roč. 59, č. 5, s. 272 - 278. ISSN 1865-1534.
30. PMS ČR, *Metodický standard PMS pro práci s mladistvými*. [online]. 2011. [cit. 03-08-2011]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-a-deti/>>.

31. RADA EVROPY, *Doporučení Evropské rady R (89)12 výroku ministrů Evropské rady pro výchovu ve vězeních*. [online]. Strasbourg: 1989. [cit. 12-07-2011]. Dostupné z:
<http://www.epea.org/index.php?option=com_content&task=view&id=478&Itemid=496>.
32. RADA EVROPY, *Evropská vězeňská pravidla*. [online]. 2006. [cit. 12-07-2011]. Dostupné z:
<http://www.radaevropy.cz/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=54&Itemid=97>.
33. REDAKCE, Veznění mladistvých: přísnost a porozumění. *České vězeňství*. 2009a, roč. 17, č. 3, s. 13 – 14. ISSN 1213-9297.
34. REDAKCE, Zlepšování podmínek obviněných. *České vězeňství*. 2009b, roč. 17, č. 4, s. 15 – 17. ISSN 1213-9297.
35. REDAKCE, Rodina a výkon trestu. *České vězeňství*. 2010, roč.18, č. 2, s. 12 - 14, ISSN 1213-9297.
36. REDAKCE, Co zmůžou programy zacházení. *České vězeňství*. 2011a, roč. 19, č. 2, s. 12-13, ISSN 1213-9297.
37. REDAKCE, Programy zacházení v českých věznicích a vazebních věznicích. *České vězeňství*. 2011b, roč. 19, č. 2, s. 18 - 22, ISSN 1213-9297.
38. SCHÄFER, U., Die EJF-Kaiserswerther jugendhilfe eröffnet erstes Projekt in Nordrhein-Westfalen nach dem Motto: Menschen statt Mauern. *EJF-Lazarus Aktuell*, 2008, roč. 15, č. 1, s. 4. ISSN 1436-8315.
39. SCHELLEOVÁ, I. et al., *Právní postavení mladistvých*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3.

40. SOCHŮREK, J., *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 77 s. ISBN 978-80-7372-204-3.
41. *Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2010*. [online]. Generální ředitelství vězeňské služby České republiky. 2011. [cit. 12-07-2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/rocenka_2010_v7.pdf>.
42. ŠTERN, P. et al., *Probace a mediace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
43. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
44. VAZEBNÍ VĚZNICE BRNO, *Výkon vězeňství*. [online]. 2010. [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/vykon-vezenstvi-821/>>.
45. VEZEŇSKÁ SLUŽBA ČR, *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. [online]. Praha. 2005. [cit. 12-07-2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/koncepce_do%20roku_2015.pdf>.
46. VODÁČKOVÁ, D., *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9.
47. *Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby*.
48. *Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže*.
49. *Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby*.

50. ZEMAN, P. et al., *Opatření nahrazující vazbu*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 152 s. ISBN 978-80-7338-100-4.
51. ZOUBKOVÁ, I. - NIKL, J. - ČERNÍKOVÁ, V., *Kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. 89 s. ISBN 80-7251-070-3.

9. Přílohy

Příloha 1: Osnova rozhovoru

1. Kolik let pracujete jako soudce?
2. Kolik let se zabýváte soudnictvím mládeže?
3. Jaké jsou podle Vás pozitiva a negativa výkonu vazby mladistvých v České republice?
4. Znáte projekt LIDÉ MÍSTO ZDÍ německé společnosti EJF (Evangelisches Jugend- und Fürsorgewerk – Evangelická péče o mládež a potřebné – www.ejf.de)?
5. Co si myslíte o projektu LIDÉ MÍSTO ZDÍ?
6. Domníváte se, že by bylo dobré vytvořit obdobný projekt i v České republice?
7. Proč ANO/NE?
8. Co byste očekával/a od zavedení takového projektu?
9. Jaká doporučení byste dal/a realizátorům české modifikace projektu?

Příloha 2: Seznámení s projektem *Menschen statt Mauern/Lidé místo zdí*

Tento projekt před několika lety založila společnost EJM Lazarus, jeho principem je umístování mladistvých podezřelých ze spáchání trestného činu namísto vyšetřovací vazby do specializovaných zařízení, kde dostanou novou životní šanci. V Německu je celkem 10 takových zařízení např. ve Frostenwalde, Rottersdorfu, Selbu). Tato zařízení jsou určena pro mladistvé podezřelé ze spáchání trestného činu ve věku 14–17 let. Jedná se o otevřená zařízení, kam jsou přijímáni mladiství bez ohledu na závažnost spáchaného činu. Do zařízení nemohou být přijati pouze mladiství bez znalosti jazyka, s primární závislostí na návykových látkách a mladiství, u nichž je nutná hospitalizace či klinická terapie. Mladiství jsou v daných zařízeních až do soudního jednání.

Pokud mladiství využijí nabídky tohoto projektu, musí se zapojit do náročných celodenních programů, jejichž cílem je dosažení prosociálních změn chování a osobnosti. Nabídka výchovných zařízení EJM – Lazarus je poměrně široká. Zahrnuje zajištění trestního řízení výhradně pedagogickými prostředky, intenzivní sociálně pedagogickou péči jak individuální, tak skupinovou, speciální pracovní a tréninkové programy, pracovní projekty a praxe v podnicích, plánování profese a vzdělávání, strukturované volnočasové aktivity s odborným vedením, individuální a skupinovou psychoterapii. Dále je v nabídce zahrnuto plánování budoucnosti (vzdělání, práce, bydlení, volný čas). Tento program zahrnuje také spolupráci s rodiči a dalšími blízkými, kurátory, právními zástupci, státními zástupci, policií a soudci.

V zařízeních se uplatňuje individuální přístup ke každému svěřenci. Heslem projektu je „vychovávat místo trestat“. Pracovníci jsou do těchto zařízení pečlivě vybíráni, aby řádně plnili své výchovné poslání a byli pro mladistvé pozitivními vzory. Mladistvým jsou tak všestranně a dlouhodobě nablízku dobří lidé, nikoli jen holé zdi a čas zde rozhodně není členěn pouze snídaní, obědem a večeří.

Pro lepší představu uvedu příklady časových rozvrhů ve vazbě a v zařízení
EJF - Lazarus

Časový rozvrh dne ve vazbě (Vazební věznice Brno)

06.00 budíček, prověrka početního stavu, ranní požadavky obviněných

06.00 - 06.30 Osobní hygiena, úklid

06.30 - 07.30 Výdej snídaně, léků

07.45 - 16.00 Vycházky obviněných

08.00 - 16.00 Návštěvy lékaře

07.30 - 11.00 Úklidy, osobní volno

11.00 - 12.00 Výdej oběda

11.00 - 12.30 Výdej léků

13.00 Osobní volno

16.30 - 17.30 Výdej léků

17.00 - 18.30 Výdej večeře

18.30 - 19.00 Osobní volno

19.00 - 19.15 Prověrka početního stavu

19.00 - 21.00 Večerní hygiena, příprava na večerku, večerní úklid

21.00 Večerka

Časový rozvrh dne v zařízeních EJF – Lazarus

6:00 Budíček

6:15 – 7:00 Osobní hygiena, příprava snídaně

7:00 – 7:30 Společná snídaně

7:30 – 7:50 Příprava do škol, na projektovou práci nebo na praxi do podniků

8:00 – 11:30 Škola, projektová práce, praxe

11:30 – 12: 00 příprava na oběd

12:00 – 12:50 Společný oběd, polední přestávka

12:50 – 13:00 Příprava do škol, na projektovou práci nebo na praxi do podniků

13:00 – 15:30 Škola, projektová práce, praxe

16:00 – 17:00 Vyhodnocení dne a volnočasové aktivity

17:00 - 18:00 Učení, školní příprava

18:30 – 19:45 Příprava večere, společná večere, poté skupinové služby

19:45 – 21:30 Volný čas

21:30 – 22:00 Příprava na noční klid a noční klid pro mladistvé mladší 16 let

22:30 – 23:00 Příprava na noční klid a noční klid pro mladistvé starší 16 let